

EVALUATIE ALLIANTIE WERKGELEGENHEID- LEEFMILIEU 2010-2014

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Beschrijving van het proces van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu	2
2.1. Doelstellingen van de AWL als antwoord op de uitdagingen van het Gewest	2
2.2. Coördinatie van het proces: structuren en rollen	3
2.3. Methodologie	4
2.4. Keuze van sectoren	5
3. Algemene balans	5
3.1. Governance	5
3.2. Participatieve dynamiek	6
3.3. Begrotingsmiddelen	7
3.4. Impact op tewerkstelling, economie en leefmilieu	8
3.5. Sleutelcijfers	11
3.6. Speerpuntrealisaties	13
3.7. Advies van de sociale partners, de Raad voor het Leefmilieu en de actoren op het terrein	15
4. Analyse van de actieplannen	20
4.1. Staat van vorderingen	20
4.2. Doelstellingen en effecten van de acties	20
4.3. Doelgroep van de acties	21
4.4. Slagsterkte van de acties	22
5. Conclusies en perspectieven	23
Bijlagen	25
5.1. Lijst van de acties van AWL	25
5.2. Standpunt van de sociale partners	29
5.3. Lijst van de geïnterviewde actoren	31
5.4. Evaluatierapport van de actieplannen	32

1. INLEIDING

De Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu (AWL) is een sectoraal beleid dat door de Brusselse Regering in het leven werd geroepen in 2010, op initiatief van de ministers van Leefmilieu, Tewerkstelling en Economie. Het doel is van de verbetering van het leefmilieu een bron van economische mogelijkheden en van nieuwe banen voor de Brusselaars te maken. De AWL ondersteunt reeds 4 jaar de ontwikkeling van 4 sleutelsectoren: duurzaam bouwen sinds februari 2011, water sinds november 2012, grond- en afvalstoffen sinds oktober 2013 en duurzame voeding sinds december 2013.

In haar Gewestelijke Beleidsverklaring 2014-2019 geeft de Brusselse regering aan dat ze “*de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu na een evaluatie verder zal versterken en toespitsen op de sectoren die reële kansen op tewerkstelling bieden*”. De Minister van Leefmilieu heeft Leefmilieu Brussel¹ gevraagd deze evaluatie uit te voeren.

Deze evaluatie legt de nadruk op de uitwerkings- en uitvoeringsprocessen van de acties van de AWL en op concrete realisaties die werden waargenomen. De veranderingen die bij de doelgroepen kunnen worden waargenomen, komen niet aan bod.

Deze evaluatie werd tussen oktober 2014 en april 2015 uitgevoerd door Leefmilieu Brussel, in samenwerking met de consultants BDO, Ecores, Greenloop en Lateral Thinking Factory. Ze is gebaseerd op het advies van de Raad voor het Leefmilieu, de sociale partners² en de actoren van de AWL³, op een analyse van de huidige actieplannen van de AWL⁴ in samenwerking met de actoren ervan, en tot slot op de indicatoren die naar voor zijn gekomen in het kader van de uitvoering van de acties. Deze evaluatie was slechts mogelijk door de bijdrage en de actieve medewerking van de actoren die betrokken zijn bij het ontwerp en/of de uitvoering van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu. De bestede tijd, de relevante adviezen, de gunstige kritiek en het uitwisselen van ervaringen vormden een verrijking voor de uitgevoerde analyse. Wij danken hen daarvoor.

De sociale partners, de Raad voor het Leefmilieu en de Brusselse actoren benadrukken de relevantie van de aanpak en de kwaliteit van de resultaten ervan (betrokkenheid van de hele sector, zinvolle en realistische acties, samenwerkingsdynamiek en vele partnerschappen, aanvullende en synergetische acties, doorlopende evolutie van de actieplannen). Gelet op deze vorderingen en de eerste bemoedigende resultaten lijkt het uiteraard noodzakelijk dat de vernieuwende dynamiek van co-constructie en transitie wordt voortgezet. Het doel is structurele effecten en resultaten mogelijk te maken voor de sectoren duurzaam bouwen, water en grond- en afvalstoffen.

2. BESCHRIJVING VAN HET PROCES VAN DE ALLIANTIE WERKGELEGENHEID-LEEFMILIEU

2.1. DOELSTELLINGEN VAN DE AWL ALS ANTWOORD OP DE UITDAGINGEN VAN HET GEWEST

Tijdens de vorige legislatuur heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de Gewestelijke Beleidsverklaring 2009-2014 de 5 belangrijkste uitdagingen beschreven die het wil aangaan op korte, middellange en lange termijn:

- (1) bevolkingsgroei;
- (2) tewerkstelling, opleiding en onderwijs;
- (3) het milieu;
- (4) de strijd tegen de tweedeling van de stad;
- (5) de internationalisering.

¹ Leefmilieu Brussel is de Brusselse overheidsdienst die sinds 2010 belast is met de coördinatie van de AWL.

² De sociale partners hebben hun advies gegeven via de ESRBHG en via de opvolgingscomités van de verschillende pijlers van de AWL.

³ De adviezen van de sleutelactoren van de AWL werden ingezameld via de workshops en aan de hand van een reeks van 34 gesprekken door BDO en Leefmilieu Brussel eind 2014 – begin 2015. Daarnaast werden gesprekken gevoerd met actoren die op dit moment niet betrokken zijn bij de AWL.

⁴ De actieplannen werden geanalyseerd volgens een analyseschema opgesteld door Ecores-Greenloop-Lateral Thinking Factory, op vraag van Leefmilieu Brussel en met de medewerking van de actiepiloten via een workshop zelfevaluatie.

De Brusselse Regering wil de gecombineerde uitdaging aangaan van verbetering van het leefmilieu, de economische welvaart en de jobcreatie op maat van de Brusselaars (m/v).

Als antwoord op deze uitdagingen heeft de AWL 3 gecombineerde doelstellingen omschreven:

- a) **ontwikkeling van de tewerkstelling voor de Brusselaars (m/v)**, ook voor de lager geschoolden;
- b) **nieuwe dynamiek voor de Brusselse economie** door bepaalde sectoren te stimuleren die potentieel hebben wat economische activiteit en banen betreft, en door hun ontwikkeling te ondersteunen voor een transitie naar meer duurzaamheid en concurrentiekracht;
- c) **verbetering van de milieubalans van Brussel.**

Figuur 1: Oorspronkelijke doelstellingen van de AWL

2.2. COÖRDINATIE VAN HET PROCES: STRUCTUREN EN ROLLEN

In zijn advies (A-2013-066-ESR) van 21/11/2013 staat de Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest positief tegenover het feit dat de actoren [...] een “bottom-up”-logica willen volgen. De Raad benadrukt dat deze methodologie, die een grote betrokkenheid vanwege de sociale partners vereist, verschillende positieve gevolgen heeft (ontmoetingen en besprekingen onder actoren, rechtstreeks door de actoren voorgestelde acties, ...).

De AWL is een dynamiek voor stimulering van de economie. Het doel is de actoren van het openbare en het privé domein en het verenigingsleven te mobiliseren en te coördineren rond gezamenlijke acties. De AWL beperkt zich immers niet tot de klassieke raadpleging en samenwerking van de actoren in het overheidsbeleid. In de eerste plaats worden alle betrokken partijen nauw met elkaar verbonden (overheid, privé en verenigingen) rond acties die gezamenlijk worden ontwikkeld. Ten tweede leidt ze tot een echt collectief en individueel engagement om samen te werken om gedeelde operationele doelstellingen te bereiken. Ten derde beoogt ze de creatie en de ontwikkeling van economische netwerken die verband houden met het milieu, en de creatie van banen van goede kwaliteit.

In een eerste fase van opstelling van het actieplan beoordelen publiek-private werkgroepen de prioritaire werven (versterking van lokale circuits over de hele waardeketen, opleidingen, innovatie, ...) met betrekking tot de in kaart gebrachte belemmeringen en kansen. Vervolgens werken zij voorstellen uit voor acties die deze belemmeringen kunnen opheffen en die de transitie kunnen ondersteunen. Uit de publiek-private besprekingen komen ook behoeften naar voor waaraan de overheidsactoren niet noodzakelijk voldoen in hun milieustrategie, wat de behoefte aan een dialoog tussen overheid en privé over dit beleid duidelijk aantoont.

Sturing

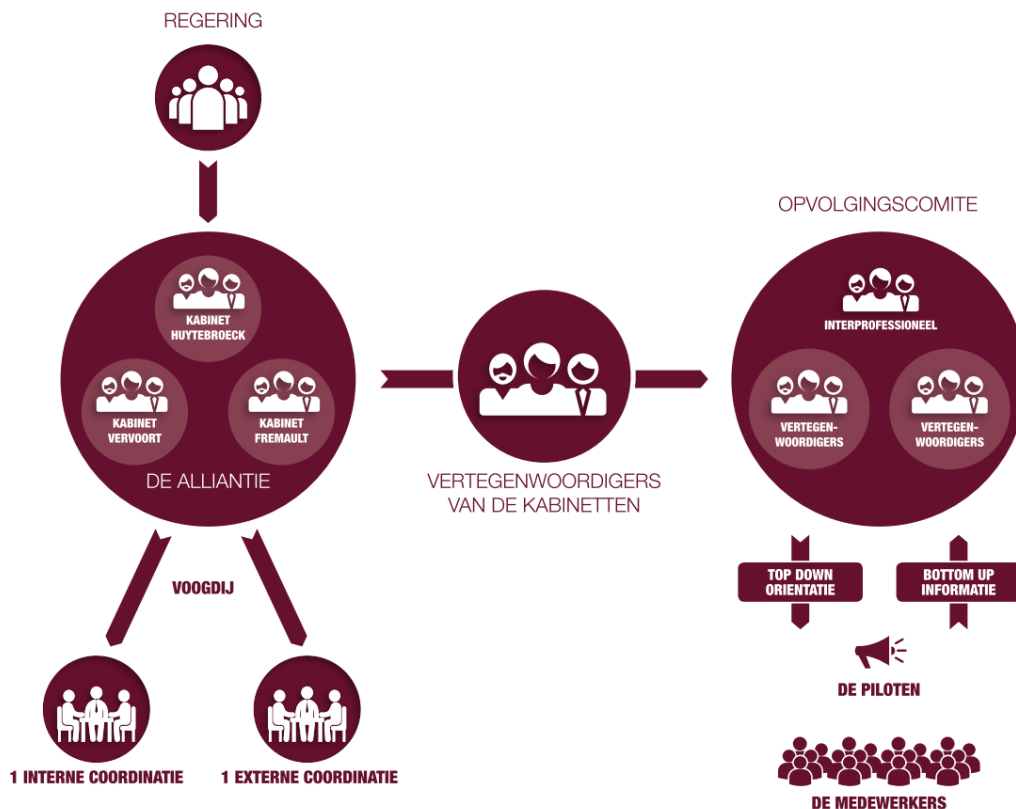
De follow-up van de fase van opstelling van de AWL wordt uitgevoerd door een politiek **Stuurcomité** onder het voorzitterschap van de Minister van Leefmilieu en Energie, de Minister van Tewerkstelling, Economie en Wetenschappelijk Onderzoek en de Minister-President.

De follow-up van de uitvoering van de AWL wordt tot vandaag verzorgd door een gemengd **Opvolgingscomité** waarin de organisaties zijn verenigd die lid zijn van het Brussels Economisch en Sociaal Overlegcomité. Wat de vertegenwoordigers van de Regering betreft, is dit comité beperkt tot

de ministers die de Alliantie dragen. Het is uitgebreid met de sectorale vertegenwoordigers, waarbij wordt toegezien op het evenwicht tussen de vertegenwoordigers van de verschillende strekkingen bij de sociale partners (werkgevers, middenstand, non-profit en vakbonden).

Via de Minister voor Leefmilieu heeft de Regering een coördinatiestructuur aangesteld. Deze bestaat uit Leefmilieu Brussel en een externe consultant. De externe consultant biedt bijstand op het vlak van strategische methodologie, animatie en administratie bij de uitvoering van de AWL. Impulse werd begin 2015 in deze coördinatiestructuur opgenomen.

Figuur 2: Bestuur van de AWL

2.3. METHODOLOGIE

De methodologie van de AWL omvat twee fasen:

- een fase van opstelling van het actieplan;
- een fase van uitvoering van de acties.

Deze twee fasen worden gestuurd door de **visie** die de regering uiteenzet in haar milieubeleid, haar economisch beleid, en door een sterke band met het opleidingsbeleid.

Opstelling van het actieplan

In de bottom-up-fase hebben de actoren, die samenzaten in de workshops, vastgesteld welke belemmeringen er kunnen zijn voor de transitie van de sector, steunend op hun ervaringen, en acties voorgesteld. Alle standpunten, alle ideeën en alle actoren waren gegrond. Het ging om een participatieve en creatieve fase.

In de top-down-fase moest het Opgvolgingscomité het resultaat van de bottom-up-fase analyseren in het licht van de institutionele beperkingen en de politieke prioriteiten. Het moest de acties organiseren volgens een strategie en prioriteiten vastleggen⁵. Het moest ook nieuwe acties in het leven roepen daar waar onvoldoende is voldaan aan de behoeften, en een aantal acties opnieuw doorverwijzen naar bepaalde piloten. In verband met de adviesraden heeft het zich vervolgens akkoord verklaard met de uit te voeren acties. In deze fase werden de acties omkaderd en werden de prioriteiten ervan bepaald.

⁵ Een aantal actoren drukt de wens uit dat de politieke arbitrage in de toekomst zou worden versterkt, omdat deze ontoereikend is gebleken.

Uitvoering van de acties

Leefmilieu Brussel stond in voor de coördinatie en de coherentie van het actieplan in de uitvoeringsfase. De follow-up van de uitvoering van de acties van elke pijler van de AWL gebeurde via workshops waarin publieke en private operatoren samenzaten, die zich elk toespitsten op een specifieke categorie van noden die leven bij de actoren.

2.4. KEUZE VAN SECTOREN

Eind 2009 heeft de Regering beslist een eerste pijler van de AWL te lanceren in het domein van het duurzaam bouwen. De Brusselse bouwsector is goed voor 25.000 banen van loontrekkenden en zelfstandigen in 2011 en voor 70% van de jaarlijkse broeikasgasuitstoot in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De bouwsector biedt de grootste kansen voor energiebesparing, maar ook voor jobcreatie (niet-delokaliseerbare banen, voor laaggeschoolde werknemers). In Brussel is het vastgoedbestand een van de belangrijkste strategische schakels om de uitdaging van een koolstofarme samenleving aan te gaan.

Ten gevolge van de positieve dynamiek die werd ingezet door de AWL Duurzaam Bouwen heeft de Regering in 2011 besloten een tweede pijler van de AWL te lanceren, in het domein van het water. De watersector biedt immers een groot potentieel voor jobcreatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden zware investeringen gedaan voor de sanering en distributie van water (het grijze netwerk). Het beheer en de herwaardering van het hydrografisch oppervlaktenetwerk (blauw netwerk) biedt heel wat kansen voor verbetering van de levenskwaliteit in de stad en bevordering van de ecosysteemdiensten. Tot slot is een nieuwe aanpak van het regenwaterbeheer noodzakelijk in een stedelijke omgeving, om de waterkwaliteit te verbeteren (Europese verplichting) en overstromingen te bestrijden, aan de hand van infrastructuur met sterke positieve externaliteiten (biodiversiteit, levenskwaliteit, energiezuinigheid, ...) en die economische kansen inhouden voor de Brusselse ondernemingen in deze sector (het Regennetwerk of Blauw⁺-netwerk).

In 2013 heeft de Regering een derde pijler gelanceerd, die van de grond- en afvalstoffen. Met deze pijler wil het Gewest bereiken dat het afval niet langer wordt afgevoerd, maar dat het wordt gerecupereerd voor hergebruik en recyclage. Met dit doel voor ogen verenigt de pijler grond- en afvalstoffen zowel de industriële actoren als de verbruikers en de beheerders van afvalstoffen. De acties zijn erop gericht de grondstoffencyclus te sluiten voor het bouw- en afbraakafval, het afval van elektrische en elektronische uitrustingen, het bioafval en andere afvalstromen. Ze moedigen ecologisch ontwerp, hergebruik, herstel en recyclage aan. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan de opleidingen.

Eind 2013 heeft de Regering beslist een vierde pijler van de AWL te starten, die betrekking heeft op duurzame voeding: het doel is volledige circuits te (her)lokaliseren en economische activiteit, en dus ook banen voor de Brusselaars (m/v), te creëren. Vanuit ecologisch en sociaal oogpunt bestaat het doel erin verontreiniging en verspilling tegen te gaan en kwaliteitsvoeding ter beschikking te stellen van iedereen, voor meer welzijn en gezondheid.

3. ALGEMENE BALANS

3.1. GOVERNANCE

De AWL is een beleid dat gericht is op de transitie van de gewestelijke economie, maar ook op de transitie naar nieuwe vormen van "governance" van de economie. Door een centrale rol toe te kennen aan de initiatieven van de actoren op het terrein heeft de Regering geopteerd voor een vernieuwende governance. Doel is te experimenteren met nieuwe manieren van samenwerken, overleggen, beraadslagen. Hoewel het wellicht nog te vroeg is voor een volledige balans van deze experimenten⁶, moeten we wel vaststellen dat de AWL kampt met een inherente spanning tussen de twee polen die ze met haar governance wou combineren, namelijk de oriëntatie ervan die tegelijk "bottom-up" als "top-down" is.

De Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu is "bottom-up" door haar manier om de behoeften van de sector te identificeren, door de relatieve autonomie van de actiefiches en de piloten ervan, en door de gedecentraliseerde organisatie in onafhankelijke pijlers. In dit opzicht heeft de "bottom-up"-

⁶ Cf. Chevalier, Kampelmann, Courtois et Van Vyve (à paraître), "Médiation entre niche et régime: l'Alliance Emploi-Environnement en Région de Bruxelles-Capitale comme acteur de pont dans la transition d'un territoire vers le développement durable", communicatie op het Congres Interdisciplinaire du développement durable, Mei 2015 te Louvain-la-Neuve.

governance van de AWL wellicht bijgedragen tot een beter overleg tussen de actoren, tot de creatie of versterking van netwerken, of tot het tot stand komen van een gemeenschappelijke visie binnen een circuit. De governance van de Alliantie bleek echter minder geschikt om de nicheactoren op de been te brengen: de vernieuwers, de start-ups, de micro-ondernemers van de transitie hebben wellicht minder zwaar gewogen op het proces dan de meer gevestigde actoren.

De alliantie is vervolgens “top-down” doordat ze aan de regering is ontsproten, en door haar vermogen een transversaal en gewestelijk perspectief te hanteren met betrekking tot de economische en ecologische uitdagingen waarmee alle Brusselaars te maken krijgen. De actoren op het terrein eisen overigens een sterkere “top-down”-governance wanneer duidelijke beleidsprioriteiten moeten worden omschreven die de vele initiatieven op het terrein kunnen samenvoegen en sturen (cf. Sectie 3.7 hieronder).

De governance van de AWL is dus een veelbelovende ervaring wat de betrokkenheid van de overheidsbesturen in de transitie van een gebied betreft, hoewel de huidige configuratie beter kan, niet alleen wat de actoren betreft die op dit moment ondervetegenwoordigd zijn in het “bottom-up”-gedeelte, maar ook op het niveau van de transversale beleidsstrategie. Deze verbeteringen zullen wellicht niet zozeer worden doorgevoerd via het complexer maken van de governance, die reeds vrij ondoorgroendelijk is voor niet-ingewijden. De voorkeur gaat uit naar een transparante beraadslaging en een subsidiariteitslogica in de besluitvorming⁷.

3.2. PARTICIPATIEVE DYNAMIEK

Vergeleken met het klassieke verloop van een ontwikkelingsprogramma van een sector vormt de AWL een geïntegreerd proces: alle noden van de sector worden in aanmerking genomen en worden gezamenlijk beantwoord door de verschillende betrokken operatoren (behoefte aan informatie, aan opleidingen over technieken van de toekomst, financiering, ontwikkeling van bekwaamheden).

De co-constructiedynamiek verenigt ongeveer 250 publieke en private actoren, uit domeinen zoals het leefmilieu, de economische activering, de tewerkstelling, de opleiding en het onderzoek op publiek niveau en de beroepsfederaties, de economische operatoren, de vakbonden en de verenigingen op privéniveau. Deze co-constructie is gebaseerd op 2 vormen van gestructureerde samenwerking:

- Tussen publieke actoren, met een grotere samenhang van hun acties en instrumenten voor ogen;
- Tussen publieke en private actoren, om de samenwerking met private tussenschakels, die dicht bij de Brusselse kmo's staan, te benadrukken.

De benadering stoelt volledig op participatie, in die zin dat de operatoren zelf overleggen met elkaar en met de vertegenwoordigers van de sector om acties voor te stellen en uit te voeren in een transparant kader en in samenspraak. Vervolgens beslist de regering welke acties voor haar prioritair zijn.

Deze originele aanpak houdt verschillende voordelen in:

- identificatie van relevante en realistische acties, die rechtstreeks aansluiten bij de behoeften van de doelgroepen en de realiteit van het werk van de operatoren;
- mobilisering van de operatoren vanaf de ontwerpfase, voor een grotere betrokkenheid nog voor de uitvoeringsfase wordt aangevat;
- tot stand brengen van een samenwerkingsdynamiek tussen operatoren met verschillende achtergronden, en voortzetting ervan in de uitvoeringsfase;
- organiseren van aanvullende en synergetische acties rond strategische doelstellingen.

De AWL brengt een hele sector in beweging, in dezelfde richting, door de medewerking van alle actoren van de sector. De overheid speelt een rol van energiekatalysator, en staat tegelijk borg voor het streven naar duurzaamheid. Zo betreft ze de gewestelijke actoren bij een actieve en constructieve benadering van verandering.

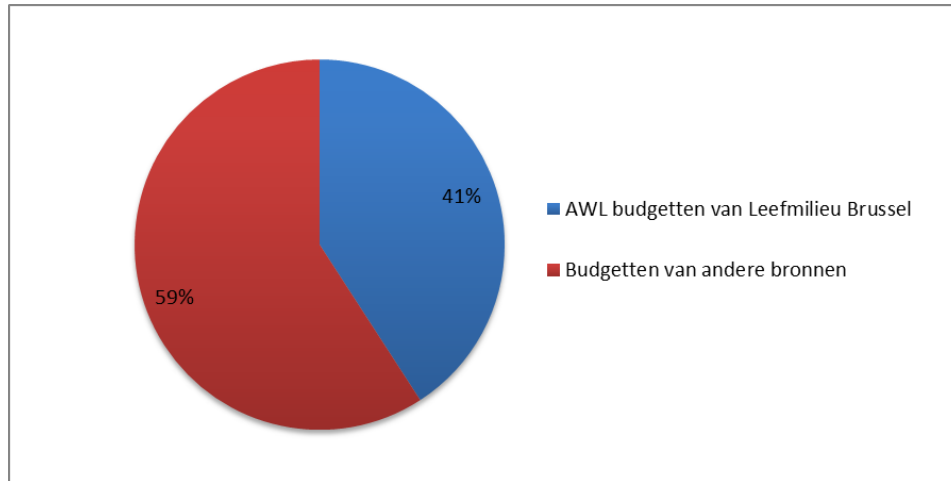
⁷ Het subsidiariteitsprincipe schrijft voor dat beslissingen worden genomen op het meest relevante bevoegdheidsniveau, van lokaal tot globaal.

3.3. BEGROTINGSMIDDELEN

De totale budgetten die worden aangewend voor de AWL bedragen 23 miljoen euro⁸ voor 4 jaar uitvoering (2011-2014).

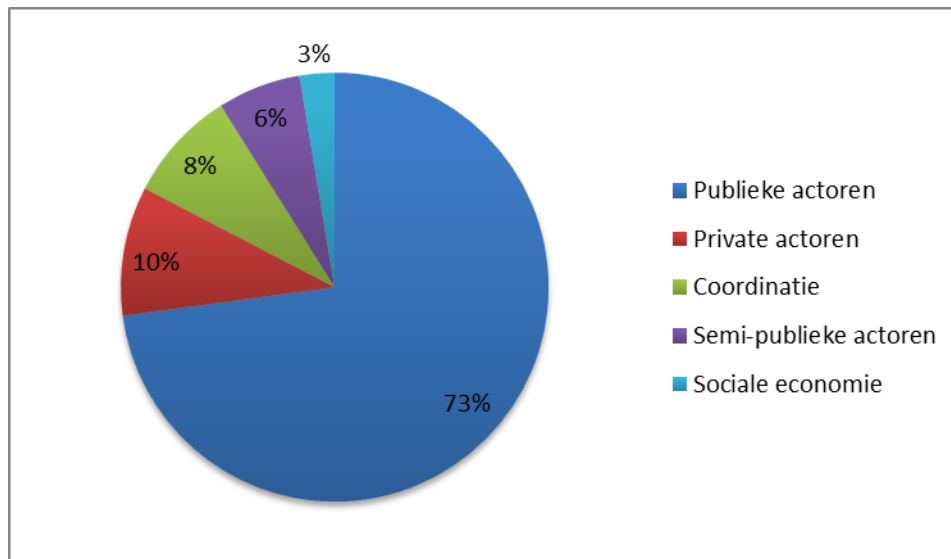
41% van de budgetten voor uitvoering van de AWL komt van de bevoegdheid van Leefmilieu. Deze budgetten werden specifiek bestemd voor de AWL en werden toegepast door Leefmilieu Brussel. De resterende 52% komt van andere gewestelijke budgetten, of van financiële inbreng van de piloten zelf. Deze budgetten bestaan voor een deel uit reeds bestaande budgetten die een herbestemming hebben gekregen om de acties van de AWL uit te voeren. Bepaalde projectoproepen voor onderzoek die door Innoviris worden georganiseerd, zijn zo geheroriënteerd op sectorale thema's van de AWL.

Figuur 3: Hervreiding van de totale budgetten van de AWL volgens bron

In totaal dient 79% van de totale budgetten die in het kader van de AWL worden aangewend voor financiering van acties die worden gedragen door openbare of semi-openbare actoren (zoals de beroepsreferentiecentra). 10% van de budgetten financiert acties die worden gedragen door de privésector (verenigingen en federaties), 8% van de totale aangewende budgetten dient voor de coördinatie van het proces en 3% financiert acties die worden gedragen door actoren van de sociale economie.

Figuur 4: Hervreiding van de totale budgetten van de AWL volgens het type van begunstigde

Tot vandaag is 60% van de budgetten van de AWL naar de pijler Duurzaam Bouwen gegaan, 20% naar de pijler Water, en telkens 10% naar de pijlers Grond- en afvalstoffen en Duurzame voeding.

⁸ Dit bedrag van 23 miljoen euro omvat de eigen budgetten van de AWL, maar ook de andere gewestelijke budgetten die worden bestemd voor de acties en de sectoren van de Alliantie, en de eigen middelen die sommige piloten aanwenden.

3.4. IMPACT OP TEWERKSTELLING, ECONOMIE EN LEEFMILIEU

De AWL heeft in hoofdzaak 3 eindbegunstigden voor ogen: de Brusselse werkzoekenden, de werknemers en de ondernemingen. Om hen te bereiken steunt de dynamiek op tussenschakels (zoals Actiris of UCM).

In de verst gevorderde pijler van de AWL (duurzaam bouwen) hadden de meeste⁹ concrete acties een rechtstreekse impact op de doelgroep van de AWL, hoewel het moeilijk blijft het directe effect van deze acties op de inschakeling op de arbeidsmarkt in te schatten.

Het is belangrijk rekening te houden met het feit dat:

- hoewel bepaalde types van acties soms ver van de nagestreefde effecten verwijderd lijken (economische ontwikkeling, tewerkstelling van de Brusselaars en gewestelijke milieubalans), deze acties een noodzakelijke voorwaarde zijn om het terrein voor te bereiden voor acties die de doelgroepen op directere manier bereiken;
- de middelen die worden toegekend voor het beleid vrij beperkt zijn in verhouding tot het economisch gewicht van de doelgroepen¹⁰;
- het beleid nog "jong" is, zodat de impact en effecten nog moeilijk te meten zijn;
- het gevoerde beleid echt innoverend is;
- het in het algemeen zeer moeilijk is resultaatindicatoren te produceren voor het tewerkstellingsbeleid.

Impact op de tewerkstelling

In het kader van de AWL en tot vandaag kan aan de hand van de verschillende overwogen benaderingen geen geschikte methode worden vastgesteld om de effecten van de AWL in termen van netto-jobcreatie apart te beschouwen, naast de andere macro-economische determinanten van de jobcreatie. Zo is het in dit stadium niet mogelijk de effecten van de wereldwijde impact van de sociale dumping en van de economische crisis te neutraliseren. Een dergelijke indicator kan echter wel worden verkregen volgens twee verschillende benaderingen: statistieken en "monitoring".

De eerste benadering houdt in dat een onderscheid wordt gemaakt tussen alle (sub)sectoren die de AWL voor ogen heeft. Men baseert zich op de sectorale statistieken om cijfers te verkrijgen op het vlak van tewerkstelling of omzet. Op dit moment is het echter onmogelijk de ondernemingen die actief zijn in het domein van duurzaam bouwen statistisch te onderscheiden van de andere ondernemingen uit de bouwsector, aangezien de definitie van een onderneming die actief is in het domein van duurzaam bouwen vragen doet rijzen, en er geen economische classificatie is (zoals NACE) op basis waarvan het onderscheid kan worden gemaakt. Hetzelfde geldt voor de ondernemingen uit andere sectoren van de AWL. Op dit moment kunnen we ons dus niet baseren op gewestelijke statistieken voor indicatoren van de evolutie van de sectoren waarop de AWL betrekking heeft¹¹.

De andere benadering zou erin bestaan de directe begunstigden van de AWL te volgen (begeleide leerlingen, begeleide werkzoekenden, begeleide ondernemingen, ...) om de netto-jobcreatie na begeleiding in het kader van de AWL te meten. De onderwijs-, opleidings-, inschakelings- en arbeidsbemiddelingsinstanties hebben deze oefening echter niet gemaakt in het kader van de AWL, in het bijzonder om redenen van bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Het is dus op dit moment bijvoorbeeld niet mogelijk het tewerkstellingspercentage in de sector van het duurzaam bouwen te kennen onder de werkzoekenden die een opleiding in duurzaam bouwen hebben genoten.

Een alternatief voor deze rechtstreekse benadering zou erin bestaan de impact van elke actie van de AWL te modelleren op een welbepaalde "kweekvijver"¹², uitgaande van een aantal hypothesen met betrekking tot de acties. Een dergelijke aanpak vraagt niet alleen veel middelen, aangezien elke actie een grondige analyse en gedetailleerde hypothesen vereist, maar de verkregen resultaten hangen ook sterk af van de gekozen hypothesen.

Bijvoorbeeld: Econotec¹³ hanteerde deze benadering voor een deel van het actieplan van de pijler Duurzaam bouwen in het kader van het Scorebord voor duurzaam bouwen. Het tewerkstellingspotentieel van de opleidings- en inschakelingsacties wordt geraamd op 6.754 banen tegen 2020.

In de huidige conjunctuur beoogt de AWL overigens niet alleen de creatie van nieuwe banen, maar ook het behoud van bestaande banen door een transitie van de sectoren. Een ander belangrijk aspect

⁹ 90% van de acties geanalyseerd door Ecores-Greenloop-Lateral Thinking Factory (cfr. Hoofdstuk 4)

¹⁰ Cfr. 3.3

¹¹ Bevestigd door dhr. Stéphane Thys, Observatorium voor de Werkgelegenheid

¹² Bijvoorbeeld, voor het onderwijs, het aantal leerlingen dat een duurzame bouwplaats heeft bezocht

¹³ Bron: Scorebord- duurzaam bouwen 2014, Econotec – Leefmilieu Brussel

is de stijging van de tewerkstellingsgraad in Brussel in deze sectoren. Het behoud van banen en het Brusselse tewerkstellingspercentage zijn echter niet makkelijk te berekenen.

Een laatste benadering bestaat uit een evaluatie van het actieplan in zijn geheel, de evaluatie van de relevantie ervan met betrekking tot de verschillende doelgroepen, de coherentie en de staat van vorderingen ervan. De slagsterkte van de Alliantie en van haar actieprogramma's werd eveneens beoordeeld aan de hand van de criteria van governance van de acties en connectiviteit tussen de acties van het proces.

Hoewel er geen gegevens voorhanden zijn, moeten we er toch rekening mee houden dat de transitie van de betrokken sectoren naar een duurzame economie in elk geval inhoudt dat nieuwe banen worden gecreëerd, waarvan sommige ter vervanging van bestaande banen, dus zonder netto-creatie (bijvoorbeeld door wijziging van de inhoud van de klassieke banen in een sector van duurzamer bouwen, met aandacht voor isolatie, hernieuwbare energie, duurzame materialen, enz.). Andere banen houden verband met de toenemende vraag naar bepaalde goederen en diensten, met netto-jobcreatie (bijvoorbeeld: meer isolatiewerken uitgevoerd in bestaande gebouwen), en nog andere tot slot met de creatie van nieuwe activiteiten die verband houden met de transitie van de sector, met netto-jobcreatie (bijvoorbeeld door het ontstaan van nieuwe jobs, zoals die van energieauditeur of consultant bij energiewerkzaamheden).¹⁴ Waar het proces van AWL al voldoende lang in werking was, zoals voor duurzaam bouwen, betekende dit een steun voor belangrijke sectoren om hun transitie in die zin aan te vatten.

Voor de toekomst heeft de Regering, in haar Gewestelijke Beleidsverklaring 2014-2016, een Alliantie Werkgelegenheid-Opleiding aangekondigd met "cijfermatige doelstellingen over meerdere jaren, vooral wat jobcreatiepercentage betreft". In de toekomst zal de AWL, voor meer coherentie, dezelfde opvolgingsmethode gebruiken voor deze cijfermatige doelstellingen als die van de Alliantie Werkgelegenheid-Opleiding, zodra deze methode op poten staat.

Impact op de economie¹⁵

De economische ontwikkeling beoogt de creatie van toegevoegde waarde of rijkdom, opdat de levensstandaard van de bewoners erop vooruit zou gaan. De economische ontwikkeling wordt gemeten aan de hand van verschillende indicatoren, zoals het BBP (Bruto Binnenlands Product) of het BNP. Deze indicatoren moeten worden gecombineerd met andere indicatoren die rekening houden met de menselijke ontwikkeling (gezondheid, levensverwachting, armoede, ...), en uiteraard met de indicatoren van de duurzame ontwikkeling om rekening te houden met de impact van deze met ontwikkeling voor de natuurlijke hulpbronnen, het milieu, ...

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gekenmerkt door een paradoxale toestand. Het is eerste Gewest van het land in termen van geproduceerde rijkdom (BBP/inwoner). Tegelijk leeft een Brusselaar op drie echter onder de armoederisicodrempel¹⁶. De rijkdom die op Brusselse bodem wordt geproduceerd, vloeit voor een groot deel terug naar de inwoners van de andere gewesten die in Brussel komen werken. Het werkloosheidspercentage is hier hoog, vooral onder de laaggeschoolde jongeren. Om een positieve evolutie van de indicatoren te kunnen meten, is een inspanning over een langere periode nodig. De vrij korte termijnen voor uitvoering van de Alliantie, gecombineerd met de gevolgen van de crisis, geven aan dat de AWL vermoedelijk geen tastbare impact zal hebben op dit vlak.

Met 1,37% van het BBP blijven de uitgaven op het vlak van onderzoek en ontwikkeling nog onder de Europese drempel van 3%, hoewel ze al met 50% zijn gestegen sinds 2004. Het Gewest telt immers verschillende universiteiten en onderzoekscentra op zijn grondgebied, maar slaagt er niet in de economische weerslag van dit onderzoek en de positieve gevolgen ervan voor zijn grondgebied te meten. De AWL heeft nog niet veel werk verricht op het vlak van deze aspecten, en concentreerde zich in een eerste fase op een heroriëntering van de stromen inzake overheidsfinanciering van onderzoek en innovatie naar de betrokken thema's (Innoviris-programma's). Anderzijds werd een aantal projecten van sociale en organisatorische vernieuwing voorgesteld. Het is echter moeilijk de economische impact en de banen die er rechtstreeks uit zijn voortgevloeid in cijfers uit te drukken.

Brussel wordt gekenmerkt door een dicht weefsel van kmo's en zko's. In het Gewest bestaat een echte ondernemersdynamiek. Bijna de helft van deze ondernemingen bestaat echter nog geen 10 jaar mee. Het aantal ondernemingen gaat in stijgende lijn, maar er zijn ook veel faillissementen. Deze belangrijke bron van tewerkstelling vereist nog wat aandacht. Het traject van de ondernemer blijft

¹⁴ Tal van referenties gepubliceerd door de Europese instellingen, de OESO, enz.

¹⁵ Bron: Impulse

¹⁶ Bron: FOD Economie

risicovol als hij niet wordt begeleid. De Alliantie heeft gewerkt aan de stimulering van het ondernemerschap, vooral in het circuit van het duurzaam bouwen, en in het bijzonder via de Cluster Ecobuild, Village Finance, CBB-H,... in het kader van bepaalde actiefiches. Hoewel er actiefiches bestaan over dit onderwerp, kon nog geen optimale directe ondersteuning van het ondernemerschap worden geboden in de andere pijlers, omdat deze minder verevorderd zijn en nog voorbereidende acties vereisen om de markt en de toegang tot de stromen in kaart te brengen. Deze stap kan worden gezet door een dynamischere economische stimulering in de toekomst.

De economie kan ook worden gestimuleerd aan de hand van economische en/of fiscale stimulansen en door regelgevende maatregelen te treffen die een gunstig kader moeten scheppen voor de ontwikkeling van bepaalde activiteiten. De invoering van dit kader valt echter buiten het proces van de Alliantie. We kunnen hier echter niet aan voorbijgaan indien het Gewest activiteiten wil aanvatten waarvan de voordelen vooral lokaal zijn. Het lijkt dus noodzakelijk dat in de toekomst rechtstreeks een beroep wordt gedaan op de openbare economische tools en de private operatoren, als we het economische luik van de Alliantie meer willen ontwikkelen.

Daarnaast kunnen andere indirecte maatregelen naar voor worden geschoven om de economie te stimuleren, zoals opleidingen of informatie van ondernemingen om de vereiste competenties te verwerven en om nieuwe markten aan te boren. De impact van dit type van maatregelen, die in de AWL zijn opgenomen, is ook moeilijk te meten.

De AWL telt dus veel acties die in de eerste plaats een positieve economische impact hebben, maar de effecten blijven moeilijk te meten doordat het beleid van de AWL nog niet zo lang loopt en door het gebundelde effect van de conjunctuur.

Impact op het leefmilieu

De impact in termen van werkgelegenheid is moeilijk in te schatten. Ook de milieueffecten van de AWL zijn moeilijk los te zien van de globale effecten van het milieubeleid van het Gewest. Door hun aard dragen de acties van de AWL nochtans bij aan het bereiken van de milieudoelstellingen in de verschillende sectoren.

Duurzaam bouwen

Het Gewest stelt zich tot doel zijn broeikasgasuitstoot tegen 2025 te verminderen met 30% ten opzichte van 1990. Daarom voert het een voluntaristisch beleid op het vlak van milieu en energie. Tegelijk ontwikkelt het een sterke sociale dimensie om de consumenten te beschermen, met een bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren onder hen.

In cijfers uitgedrukt, vertalen deze vorderingen zich in een daling van het energieverbruik met 21% (per inwoner bij constant klimaat) tussen 2004 en 2011. De broeikasgasuitstoot is gedaald met 16% terwijl de bevolking aangroeit!

Het vastgoedbestand van het Gewest speelt uiteraard een centrale rol in het beleid dat erop gericht is de uitdaging van een koolstofarme samenleving aan te gaan. Zo is de bouwsector verantwoordelijk voor 70% van de broeikasgasuitstoot, zodat het potentieel van energiebesparing hier het grootst is.

Water

Het Brussels Hoofdstedelijk Stadsgewest is dicht bebouwd, met alle uitdagingen van dien, vooral op vlak van de hulpbron water. De overwelfde waterlopen, de bodemafdekking door verstedelijking, de mentaliteit alles in de riool te lozen en de verschillende vormen van verontreiniging zorgen voor een zware druk op de waterlopen, de grondwaterlagen en de watercyclus in het algemeen.

Het Waterbeheerplan (WBP) geeft een geïntegreerd en algemeen antwoord op al deze uitdagingen. Dit project verbindt het Gewest ertoe verschillende acties uit te voeren om de impact van de menselijke druk op de aquatische ecosystemen tot een minimum te beperken, en om de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en van de andere vochtige gebieden te herstellen: duurzaam gebruik van water, riolering, afvalwaterzuivering, bescherming van de waterlopen en andere vochtige gebieden, preventie en vermindering van overstromingen, enz.

Door meer actoren op de been te brengen dan de gebruikelijke kring en door valorisatie van de economische draagwijdte en het tewerkstellingspotentieel van de activiteiten die verband houden met de watersector, geeft de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu een extra dimensie aan het WBP en draagt het bij aan de uitvoering ervan.

De milieubalans wijst in het algemeen op een gevoelige maar reële verbetering van de kwaliteit van de drie oppervlaktewaterlichamen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De maatregelen die al enkele jaren worden getroffen, werpen bemoedigende resultaten af, op het vlak van zowel de zuivering van het stedelijk afvalwater door de twee gewestelijke zuiveringsstations, de nieuwe aansluitingen op het netwerk voor inzameling van dit afvalwater als de aanleg- en onderhoudswerken aan de Zenne en de Woluwe en hun bijrivieren.

Grond- en afvalstoffen (GA)

In dit stadium van de vorderingen van de pijler GA van de AWL is het voorbarig te wijzen op de aanzienlijke milieu-impact van de uitvoering ervan. Zodra de acties van de pijler GA volledig operationeel zijn, zal dit echter potentieel aanzienlijke gevolgen hebben voor de milieu-impact in het BHG. Ter informatie: het MER van het vierde Afvalplan overloopt alle milieueffecten van de emissie van afvalstoffen in het RBC. Zonder volledig te zijn en met alle gebruiksvoorzorgen met betrekking tot deze raming, kunnen we gewagen van een totale hoeveelheid afval van ongeveer 2 tot 2,5 miljoen ton die elk jaar in het BHG wordt geproduceerd.

De uitvoering van een afvalbeleid heeft de volgende gunstige gevolgen voor het leefmilieu:

- Verbetering van de menselijke gezondheid
- Verbetering van de waterkwaliteit
- Verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering van de geurhinder
- Verbetering van de bodemkwaliteit
- Vermindering van de emissies van afvalstoffen en pollutanten in het milieu
- Vermindering van de broeikasgasuitstoot (bij de productie, de distributie en het verbruik van de economie)
- Vermindering van de ontginning van natuurlijke hulpbronnen (grondstoffen en energie)
- Verbetering van de kwaliteit van de ecosystemen en de biodiversiteit
- Vermindering van de landschappelijke en visuele impact (openbare netheid)

Door hun transversaliteit dekken de actiefiches van de AWL GA vrijwel het hele spectrum van het afvalbeleid. We kunnen dus een belangrijke parallel trekken tussen de milieu-impact voorzien in het Milieueffectenrapport van het Afvalplan en de milieu-impact die kan worden verwacht van de volledige uitvoering van de pijler GA van de AWL.

Duurzame voeding

Voeding is een aandachtspunt op het vlak van milieu, samenleving, economie en gezondheid.

Wat het milieu betreft, houdt een derde van de milieu-impact van een Brussels gezin verband met de consumptie van voeding en drank. In België ligt het voedingssysteem aan de oorsprong van 17% van de broeikasgasuitstoot. Op wereldschaal is het voedingssysteem volgens de FAO verantwoordelijk voor 33% van de broeikasgasuitstoot en voor het verbruik van 60% van de drinkwatervoorraden. Van de directe emissies door de landbouw zijn de kunstmeststoffen goed voor 38% en de veeteelt voor 31%. Het vervolg van de waardeketen (transport, transformatie, distributie en afvalverwerking) van de voedingsmiddelensector heeft overigens ook een grote uitstoot, die het totale aandeel van de voedingsactiviteiten in de broeikasgassen volgens recente ramingen op bijna 50% brengt. Wat diversiteit en biodiversiteit van het voedsel betreft, meent de FAO dat ¾ van de genetische diversiteit in de landbouw in de loop van de voorbij eeuw is verdwenen. Voor de vissen is 88% van de Europese visvoorraad overgeëxploiteerd en bevindt 30% zich buiten de biologische veiligheidslimieten.

Ook wat samenleving en gezondheid betreft, is de voeding een aandachtspunt. Vanuit economische standpunt tot slot kampen de ondernemingen van de voedingsmiddelensector met een moeilijke economische context omdat, aan de vraagzijde, steeds meer gezinnen het financieel moeilijk hebben om aan hun voedselbehoeften te voldoen.

3.5. SLEUTELCIJFERS

Hoewel er op dit moment geen echte indicatoren zijn wat tewerkstelling betreft, blijkt uit tal van indicatoren van de verwezenlijkingen/resultaten, die bij de start van de acties werden ingevoerd, dat we op de goede weg zijn. Deze indicatoren tonen de relevantie aan van de actieplannen en de evolutie van een hele sector.

Sleutelcijfers voor Duurzaam bouwen

Op bijna 4 jaar tijd¹⁷ heeft de uitvoering van 66 acties¹⁸ in de AWL Duurzaam bouwen zich in het bijzonder vertaald in:

- de creatie van **12.200 m²** aan opleidingscentra
- **184.000 uren** opleiding die werden gegeven rond duurzaam bouwen, waarvan 32.000 opleidingsuren voor werkzoekenden
- **29 nieuwe beroepsopleidingsmodules**
- **115 ondernemingen** die hebben deelgenomen aan de opleidingen
- Dde actieve betrokkenheid van **15 opleidingsoperatoren** en **26 onderwijsinstellingen**

¹⁷ Van februari 2011 (begin van de uitvoering) tot eind 2014 (einde van de periode die voor deze evaluatie in aanmerking werd genomen).

¹⁸ Waarvan 27 afgesloten.

- **155 leerkrachten** uit het onderwijs en opleiders die zijn opgeleid of betrokken bij de acties
- **1.915 jongeren** die betrokken zijn bij de Alliantie
- **800 werkzoekenden** die een opleiding kregen of werden gescreend
- **100 openbare opdrachtgevers** die werden geïnformeerd over de nieuwe milieu- en sociale bepalingen
- **1.800 ondernemingen** of zelfstandigen die werden bewustgemaakt, begeleid, ondersteund of betrokken bij de transitie naar duurzaam bouwen
- **12 onderzoeksprojecten** die werden ondersteund
- **37 bouwplaatsbezoeken** door leerlingen van het secundair onderwijs (360 leerlingen, 64 leerkrachten)
- **50%** van de jongeren met diploma die een opleiding van 2 weken hebben gevolgd die werk of een aanvullende opleidingen hebben gevonden
- **230 werkzoekenden** die een competentiebalans hebben laten opstellen bij Actiris
- **4.500 mensen uit het vak** die begeleiding hebben gekregen op het vlak van vernieuwing
- **80% werkaanbiedingen** voorzien in het kader van begeleiding bij rekrutering
- ...

Sleutelcijfers voor Water

Op twee jaar tijd¹⁹ heeft de uitvoering van 35 acties²⁰ in de AWL Water zich in het bijzonder vertaald als volgt:

- **50% van de opdrachten** gegund door wateroperatoren werd binnengehaald door Brusselse ondernemingen;
- **10 gemeenten** zijn actief betrokken bij de vereenvoudiging van de voorzieningen voor bouwplaatsplanning
- **3 universiteiten en 28 onderzoekscentra** zijn betrokken bij het thema “water”
- **2.000 contactpersonen ontvangen de Newsletter** van het Blauw⁺-netwerk, dat daarnaast per jaar 5.200 bezoekers telt op het web
- Gemiddeld **60 deelnemers** aan de workshops van het Blauw⁺-netwerk, waaronder 35% actoren van gemeentelijke en gewestelijke overheden, 10% aannemers, 15% studie bureaus en architecten, 10% universiteiten, 15% verenigingen-federaties, ...
- **16 seminaries** waarvan 6 over de mogelijkheden in overheidsopdrachten, 6 over het Blauw⁺-netwerk en 4 over vernieuwende technieken;
- **12% bijkomende officiële goedkeuringen voor Brusselse ondernemingen** voor aanbestedingen met betrekking tot water van 2013 tot 2014
- **500 Brusselse ondernemingen die regelmatig op de hoogte worden gehouden** van de activiteiten van de Alliantie Water
- **100 Brusselse ondernemingen die actief betrokken** zijn bij de identificatie van hun belemmeringen en noden voor hun ontwikkeling in deze sector
- ...

Sleutelcijfers voor Grond- en afvalstoffen

De uitvoering van de AWL Grond- en afvalstoffen wordt vertaald als volgt:

- **1 jaar** uitvoering²¹
- 73 organisaties die betrokken zijn bij het proces (waarvan 48% publieke en 52% private)
- 3 workshops
- 43 acties, waarvan 27 in uitvoering of uitgevoerd

Sleutelcijfers voor Duurzame voeding

De uitvoering van de AWL Duurzame voeding wordt vertaald als volgt:

- **1 jaar** uitvoering²²
- 12 organisaties die betrokken zijn bij het proces (37,5% openbaar en 62,5% privé)
- 3 workshops
- 50 acties, waarvan 39 in uitvoering of uitgevoerd

¹⁹ Van begin 2013 tot eind 2014 (einde van de periode die voor deze evaluatie in aanmerking werd genomen).

²⁰ Waarvan 7 in uitvoeringsfase.

²¹ Van eind 2013 (start uitvoering) tot eind 2014 (einde van de periode die voor deze evaluatie in aanmerking werd genomen).

²² Van eind 2013 (start uitvoering) tot eind 2014 (einde van de periode die voor deze evaluatie in aanmerking werd genomen).

3.6. SPEERPUNTREALISATIES

Van de ongeveer 200 acties in het kader van de AWL²³ kan een aantal speerpuntrealisaties naar voor worden geschoven. De uitvoeringsfase van de acties is uiteraard verder gevorderd in de eerste pijler, duurzaam bouwen, dan in de andere pijlers (4 jaar uitvoering van het actieplan voor duurzaam bouwen tegen 2 jaar voor water en 1 jaar voor grond- en afvalstoffen en duurzame voeding).

Identificatie van de beroepen van de toekomst

- Uitvoering van een studie over de **knelpuntberoepen in het duurzaam bouwen** met vertegenwoordigers uit de sector in 2014
- Uitvoering van een **kadaster van de werken en de actoren in het grijze netwerk en het blauw⁺-netwerk** en analyse van het economisch potentieel en van de jobcreatie van het Blauw⁺-netwerk
- Uitvoering van een **onderzoek naar de competenties in het domein van “water”** die de bouwbedrijven zoeken
- Uitvoering van een voorbereidende studie van het ophaalpotentieel van oude houten ramen voor onderdelen en herstel van ramen met het BRC Bouw **ter voorbereiding van de oprichting van een circuit “houten ramen”**

Onderwijs

- Organisatie van de **Week van duurzaam bouwen**²⁴ (BRC Bouw) met het doel de technische beroepen onder de aandacht te brengen en te herwaarderen. De eerste jaargang van de Week van Duurzaam bouwen vond plaats in het Jubelpark gedurende 2 dagen. 1.000 leerlingen van 10 tot 14 jaar oud konden hier 28 animaties bijwonen die werden gegeven door 120 animatoren (leerlingen en leerkrachten), om kennis te maken met de beroepen in de sectoren duurzaam bouwen en water
- Ontwikkeling van een **strategie voor opleiding** van de leerkrachten in het domein van duurzaam bouwen (BRC Bouw)
- Opstelling en uitvoering van een **Schoolkit** (BRC Bouw) – leermiddelen over luchtdichtheid en isolatie van gebouwen, aangevuld met een opleiding voor de leerkrachten
- Organisatie van **projectoproepen “materiaal”** in de scholen met technische opvolging van de scholen door de BRC Bouw: 1 miljoen euro en 5 gerealiseerde projecten
- Organisatie van de **wedstrijd Project passief-duurzaam**²⁵ (BRC Bouw) voor technische scholen: interdisciplinaire uitdaging voor de bouw van een passief, duurzaam, moduleerbaar en transporteerbaar paviljoen. Het eerste jaar was een succes: 2 groepen van 47 leerlingen, 18 leerkrachten van 8 verschillende scholen, meer dan 1.000 opleidingsuren op maat, een begeleiding door 19 deskundigen en een ontwerp dat moest worden gebouwd. In februari 2015 zijn de deelnemers begonnen met de bouw van het paviljoen in de werkplaats. Vervolgens zal het gedemonteerd, vervoerd en weer opgebouwd worden op een andere plek.
- Organisatie van de **Water Jobs Day 2014** (Aquabru): dag voor bewustmaking over “waterberoepen”
- Organisatie van **bouwplaatsbezoeken** (CBB-H) in het domein van water en voorbeeldinfrastructuren
- Invoering van een werkgroep voor een **betere integratie van de noties van het eco-ontwerp in het curriculum van het hoger onderwijs**. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het hoger onderwijs, beroepen in de sectoren industrieel ontwerp en textielontwerp en het designonderwijs, Brusselse (UCM) en Vlaamse eco-ontwerpers (OVAM), het Brusselse MAD en Leefmilieu Brussel.
- Creatie van een **tool** (UCM en MAD) **aan de hand waarvan het onderwijzend personeel de principes van het eco-ontwerp makkelijker kan opnemen in het curriculum van het hoger onderwijs** (ontwerp van webplatform).

Opleiding

- Bijna **18.000 uren aan opleidingen rond duurzaam bouwen** werden gegeven aan arbeiders en bedienden, en **32.000 opleidingsuren** werden gegeven aan **werkzoekenden**
- Invoering van een **netwerk van Brusselse opleidingsoperatoren** in de sector duurzaam bouwen, mede onder leiding van Bruxelles Formation en BRC Bouw. Dit netwerk zorgt voor

²³ Cfr. Bijlage 5.1 voor de volledige lijst van acties van de AWL

²⁴ Week van duurzaam bouwen: <http://www.cdr-brc.be/nl/scd/videos.asp?video=1>

²⁵ Voorbeeldactie: <https://brccdr.wordpress.com/passief-project/>

meer doeltreffendheid tussen operatoren en voor uitwisselingen van goede praktijken en leermiddelen

- Creatie en terbeschikkingstelling van **leermiddelen die worden gedeeld** door de opleidingsoperatoren rond duurzaam bouwen, zoals de maquette (in werkelijke grootte) van het passiefhuis van het Beroepsreferentiecentrum voor de Bouwsector.
- Erkenning en akkoord in maart 2015 van de Service Francophone des Métiers et des Qualifications (SFMQ) voor de ontwikkeling van het beroep van kringloopmedewerker (valoriste)²⁶ via **opleidingen** op het grondgebied van de Federatie Wallonië-Brussel.
- **Creatie van een selectief afbraakcircuit in uitvoering met BRC Bouw**, met het doel het hergebruik van bouw- en afbraakafval in het BHG te ontwikkelen, met opleidingen op alle niveaus van de waardeketen (identificatie, selectieve afbraak, logistiek, doorverkoop, voorbereidende workshops, ...).

Inschakeling

- **Opleiding van 750 werkzoekenden die werden opgeleid voor duurzaam bouwen** sinds 2011.
- **Afstemming van vraag naar en aanbod van competenties** door Actiris, waardoor in het bijzonder 230 werkzoekenden een technische bekwaamheidstest rond duurzaam bouwen konden volgen. In totaal kregen 1.032 werkzoekenden een administratief-sociale of technische follow-up.
- Creatie van een **activiteitencoöperatieve in de sector duurzaam bouwen**, Baticrea, die tot doen heeft kandidaat-ondernemers te stimuleren voor en te begeleiden bij de creatie van hun eigen baan (Bruxelles Emergences)
- **Acties uitgevoerd met SAW-B en CF2M om jobcreatie in Brussel in de sociale economie te vergemakkelijken** in de sector van het gebruik, het hergebruik en het **AEEA**

Onderzoek en innovatie

- **Ondersteuning van organisatorische en strategische innovatie** (CBB-H) voor ondernemingen in het domein van duurzaam bouwen
- Stimulering van onderzoek en innovatie op het vlak van duurzame voeding en in de watersector (Innoviris)
- Invoering van **innovatiecheques** om kleine innovatieprojecten te stimuleren in de sector van de ondernemingen en de bouw. (Innoviris)

Tools ter ondersteuning van ondernemingen en financiering

- Creatie en online zetten van het **Portaal Duurzaam bouwen**, een unieke toegang tot informatie rond het thema duurzaam bouwen
- Opstelling van een **informatiebrochure over gewestelijke steun aan bouwbedrijven** (BEE)
- Toekenning van **financiële stimulansen** om de transitie van bouwbedrijven te bevorderen (Village Finance)
- **Vergemakkelijken van de toegang tot kredieten** voor ondernemingen die actief zijn in het domein van duurzaam bouwen (Impulse, Waarborgfonds)
- Uitvoering van een **catalogus van bestaande goede praktijken op het vlak van het beheer van regenwater** in de inrichting van de openbare ruimte (Leefmilieu Brussel)
- **Uitwisseling van ervaringen tussen professionals van de watersector**: rondetafels en newsletter (Groupe One)
- Invoering van **begeleidingsmiddelen voor werken in het domein van het water** door particulieren of in de publieke ruimte (Leefmilieu Brussel)
- Redactie van een **Vademecum Hergebruik** (door Rotor) met een overzicht van het volledige verloop en specifieke en technische bepalingen voor openbare en private bouwheren die bouw- en afbraakmaterialen en meubilair dat bestemd is voor hergebruik willen terugwinnen en doorverkopen.
- Naar voor schuiven en **stimuleren van de creatie van vernieuwende bedrijfsmodellen in de functionaliteitseconomie** door UCM, vooral door begeleiding van ondernemingen.

²⁶ Het beroep van kringloopmedewerker omvat het herstellen, vervangen, recycleren en transformeren van afval, materialen en objecten om ze weer in de kringlooeconomie te brengen.

3.7. ADVIES VAN DE SOCIALE PARTNERS, DE RAAD VOOR HET LEEFMILIEU EN DE ACTOREN OP HET TERREIN

Sociale partners

In zijn advies van 21 november 2013²⁷ staat de Raad positief tegenover de duidelijke bereidheid tot overleg in het dossier (de ESRBHG heeft een advies gegeven op 16 december 2010 (A-2010-045-ESR), 18 oktober 2012 (A-2012-051-ESR), 19 september 2013 (A-2013-038-ESR) en 17 oktober 2013 (A-2013-063-ESR)) en ondersteunt de vastgelegde doelstellingen.

De Raad staat positief tegenover het feit dat de actoren van de AWL bij het overleg een “bottom-up”-logica willen volgen. Hij benadrukt dat deze methodologie, die een grote betrokkenheid vanwege de sociale partners vereist, verschillende positieve gevolgen heeft gehad (ontmoetingen en besprekingen onder actoren, rechtstreeks door de actoren voorgestelde actiefiches, ...). De Raad verheugt zich erover dat de dynamiek van de AWL tot concrete actievoorstellen en tenuitvoerleggingen binnen een zeer korte termijn leidt.

De uitwerking en tenuitvoerlegging van de AWL bood eveneens de gelegenheid om de bestaande samenwerkingen tussen de kabinetten van de Ministers en Staatssecretarissen van het Gewest verder te ontwikkelen. De Raad staat in het bijzonder positief tegenover het feit dat deze kennis en middelen worden gedeeld. Hij stelt voor om ook in andere materies dergelijke samenwerkingen te ontwikkelen. Bijvoorbeeld op het vlak van mobiliteit. Bovendien betreurt de Raad het dat de AWL de kwestie van de strijd tegen de oneerlijke concurrentie nog niet heeft behandeld. De Raad verheugt zich erover dat men de realisatie van de actiefiches enerzijds en de dynamiek van de AWL in haar geheel anderzijds echt wil evalueren.. Het is [dus] absoluut noodzakelijk om evaluatie-instrumenten te ontwikkelen. Dit zal het toelaten om de resultaten van de AWL objectief en globaler te evalueren.

*De Raad drukt de wens uit dat de “bottom-up”-dynamiek die in het kader van de AWL werd toegepast, tijdens de **volgende legislatuur** zou blijven voortduren. De Raad stelt voor om een bijzondere aandacht te besteden aan twee transversale aspecten die al in het kader van de AWL aan bod zijn gekomen. Met name, de steun aan de vergroting van het aanbod inzake onderwijs en opleiding enerzijds en de steun aan de creatie of het behoud van lokale banen (met name aan de hand van in de lastenboeken van overheidsopdrachten vastgestelde criteria) anderzijds.”*

Raad voor het Leefmilieu

In zijn advies van 9 april 2014 stelt de Raad het Leefmilieu dat de AWL een positief initiatief is: *“De pragmatische bottom-up benadering is zeer interessant. Enerzijds stelt de voorafgaande raadpleging van de deelnemende partijen de wetgever in staat zich een correct en concreet beeld te vormen van de toestand op het terrein, en anderzijds heeft deze aanpak beleidsdaden mogelijk gemaakt die zeer snel resultaat hebben afgeworpen.*

Deze benadering is efficiënt gebleken door haar snelheid en relevantie, aangezien de verschillende betrokken partijen rond de tafel werden gebracht. [...] Vooruitzichten op samenwerkingen kwamen naar voor, in de plaats van conflicten en strijdige standpunten. Er werden dus samenwerkingsverbanden gesmeed tussen de verschillende actoren van deze alliantie, die zich zouden moeten voortzetten.

We benadrukken dat deze Allianties jobcreatie op lokale schaal voor ogen hebben. Lokale tewerkstelling houdt voordelen in wat duurzaamheid en milieu betreft, vooral op het vlak van de mobiliteit. [...]

Bijgevolg beveelt de Raad aan dat:

- *De dynamiek van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu wordt voortgezet op langere termijn;*
- *Deze benadering wordt uitgebreid tot andere thema's, en meer bepaald het beheer van de bevolkingsexplosie, het duurzaam vervoer, het beheer van de groene ruimten;*
- *Het tewerkstellingspotentieel in respectievelijk de energiesector en het beheer van groene ruimten (ook via het blauwe netwerk) wordt bestudeerd en, desgevallend, ontwikkeld in het kader van deze benadering.”*

Brusselse actoren

De Brusselse actoren werden geraadpleegd over de strategie en de processen van de AWL tijdens workshops in 2014 en tijdens gesprekken²⁸ die eind 2014 – begin 2015 werden gevoerd. Hieruit komen verschillende elementen naar voor die relevant zijn voor de beoordeling van het proces.

²⁷ <http://esr.irisnet.be/adviezen/adviezen-van-de-raad/par-matiere/economie-environnement/a-2013-066-esr/view>

²⁸ De lijst van organisaties waarmee gesprekken werden gevoerd, is opgenomen in de bijlage. Dit zijn zowel actoren die hebben meegewerkt aan de AWL als actoren die er (nog) niet bij betrokken zijn.

Hieronder volgt een overzicht, eerst van alle pijlers door elkaar, vervolgens van alle pijlers voor de thema's governance, impact en resultaten, en tot slot obstakels. Hierna volgen specifieke bemerkingen over de verschillende pijlers.

“De Alliantie zorgt voor een positief klimaat in de sector, tussen de verschillende actoren.” - Philippe Van Ginderdeuren, BRC Bouw

“De Alliantie brengt 4 tot 5 keer per jaar verschillende actoren samen die betrokken zijn bij de beroepsopleidingen gericht op duurzame ontwikkeling. Deze actoren komen uit verschillende hoek, zoals sectorale fondsen, opleidingscentra, instellingen voor socioprofessionele inschakeling, zowel aan Nederlandstalige als aan Franstalige zijde.” – Louis Boutriau, Bruxelles Formation

“Wat het netwerk betreft, biedt de aanpak van de AWL uiterst goede vooruitzichten. Dit was de gelegenheid om het netwerk te versterken en partnerschappen te creëren.” – Marc Renson, Citydev

“De AWL is een interactief, moedig en creatief proces.» - Séverine Intini, Actiris

“In de AWL moeten de “bottom-up” aanpak, om de realiteit op het terrein op tafel te brengen, en de “top down”-aanpak voor de politieke omkadering, worden samengebracht.” - Patricia Foscolo, Impulse

“Deze alliantiedynamiek is uiterst vernieuwend wat politieke besluitvorming betreft. Het is een “bottom-up”-benadering die de actoren op het terrein de mogelijkheid geeft actiever betrokken te zijn bij de definitie van acties die de politieke wereld gaat ondersteunen.” – Laurent Schiltz, Confederatie Bouw Brussel-Hoofdstad

“Uit de processen zijn echte initiatieven naar voor gekomen.” – Marie Van Breusegem, FEBEM-COBEREC

Governance

De **relevantie** van het proces wordt naar voor geschoven door de actoren. Het identificeren van de belemmeringen en vervolgens van de acties, door de operationele actoren, is een relevant proces. Het maakt het mogelijk concrete oplossingen en alternatieven voor de politieke ideeën te zien. Het proces voldoet aan de noden van de sectoren en vormt een gelegenheid voor de actoren om een gezamenlijke denkoefening te voeren over de sectoren. Dit proces laat ook betrokkenheid van de economische actoren toe in de milieuacties.

De actoren benadrukken echter het gebrek aan strategische **visie** voor de AWL, en meer bepaald in de pijlers water, grond- en afvalstoffen en duurzame voeding. De actoren benadrukken de noodzaak van een **top-down-visie**, als aanvulling bij het participatieve bottom-up-proces. Bij de uitwerking van het actieplan moet een grotere politieke omkadering gestimuleerd worden, om de acties te sturen in de richting van eenzelfde gewestelijke strategie en tot slot te leiden tot een coherenter en relevanter actieplan. Deze politieke omkadering moet ook leiden tot een grotere transparantie in de keuze van gefinancierde acties. Een sterke visie van de Brusselse regering **op de kringlooeconomie** zou kunnen bijdragen tot een langetermijnvisie.

De **sectorale** benadering van de AWL wordt gewaardeerd, omdat ze een duidelijke kijk geeft op de noden, de juiste doelgroep bereikt onder de actoren en hen in staat stelt zich uit te drukken. De actoren achten het nuttig tegelijk te werken aan sectoren waarvoor de visie duidelijk was vanaf het begin, en andere waarvoor de visie nog moest worden opgebouwd. De sectorale benadering houdt echter ook beperkingen in. Ze beperkt de bijdrage van een aantal transversale actoren die nochtans kunnen bogen op een ruimere gewestelijke visie.

De actoren staan dus positief tegenover het idee meer **transversaliteit** te integreren tussen de verschillende pijlers van AWL. Tegelijk moet erop gelet worden dat het proces niet te zwaar wordt, dat de coherentie en de transversaliteit binnen de pijlers zelf niet moet wijken voor een horizontale transversaliteit. Een transversalere werking zou de grote transversale overheidsactoren in staat stellen zich à la carte op bepaalde acties en werkgroepen te storten, in de plaats van het proces te volgen in elk van de sectoren. Door een sterkere transversaliteit zou de AWL beter kunnen worden afgestemd op andere gelinkte gewestelijke beleidslijnen, en zouden de acties ook meer kunnen worden toegespitst op opleidingen, tewerkstelling en economie in Brussel.

Impact en resultaten

Hoewel de actoren het **reële tewerkstellingspotentieel** in hun respectieve pijlers benadrukken, wijzen ze er ook op dat de resultaten in termen van werkgelegenheid moeilijk meetbaar zijn. Voor sommige is de directe jobcreatie geen relevante indicator om een proces zoals de AWL op succesvolle manier te meten. De AWL bevordert eerder de inschakelingsacties dan de eigenlijke tewerkstellingsacties. In de verst gevorderde pijler (duurzaam bouwen) zijn er meer acties die rechtstreeks betrekking hebben op deze doelgroep van de AWL.

De AWL heeft zijn rol in termen van het **verbinden in netwerken** van de actoren ten volle vervuld, met als resultaat dat vele partnerschappen zijn ontstaan, die officieel zijn gemaakt in het kader van de acties van de AWL of daarbuiten. De AWL heeft aangetoond dat actoren met verschillende bevoegdheden kunnen samenwerken aan gemeenschappelijke doelstellingen die draaien rond een gedeelde visie op de sectoren. Sommige actoren stellen ook vast dat er gunstige samenwerkingsverbanden zijn in hun intern werk, ten gevolge van hun medewerking aan de AWL.

Obstakels

De actoren van de AWL wijzen op een aantal **obstakels** die de doeltreffendheid van de AWL afremmen.

In de eerste plaats merken de deelnemers aan de AWL op dat bepaalde **sleutelactoren** ontbreken. De actoren van verbonden sectoren zouden ook betrokken moeten zijn in bepaalde sectorale denkoefeningen. Bovendien zijn de Nederlandstalige actoren in het algemeen maar matig vertegenwoordigd.

Sommige Instellingen van Openbaar Nut (**ION**) merken op dat het moeilijk is voor hen om actief deel te nemen aan het proces, omdat het transversaal politiek draagvlak niet voldoende groot was. Bijgevolg kunnen zij moeilijk menselijke middelen vrijmaken en een financiering krijgen voor hun acties. Voor de belangrijke OIN's is het overigens moeilijk om de strategieën van de AWL snel te integreren in hun eigen strategieën.

Wat de Instellingen voor socioprofessionele inschakeling (**ISPI**) betreft, zijn er vandaag enkele lokale missies die gericht bijdragen aan de acties van de AWL. Het proces van de AWL is niet echt toegankelijk voor hen, door een gebrek aan informatie en ook een gebrek aan personeel. Er is echter een groot verloop binnen deze ISPI's, wat het noodzakelijk maakt dat de informatie wordt herhaald.

Sommige actoren (de pijler Grond- en afvalstoffen in het bijzonder) betreuren het ontbreken van **ondernemingen** in de AWL, en merken op dat het proces niet is aangepast aan hun deelname, omdat het te ingewikkeld wordt bevonden, en te log op administratief vlak. De AWL werd immers niet ontworpen voor directe deelname van ondernemingen. Deze laatste dragen wel de gevolgen van de acties van de AWL via de tussenschakels (beroepsfederaties, Impulse, Innoviris,...), en het lijkt moeilijk en weinig relevant ze rechtstreeks in het proces te betrekken (zelfs indien speciale sessies op hun maat denkbaar zijn).

Vervolgens zijn er een aantal **structurele remmen** voor de sectoren, die zijn vastgesteld in de fase van opstelling, die niet werden opgeheven en die niet in aanmerking worden genomen bij de identificatie van de acties. Dit zijn vooral wetgevende stimulansen die de economische activiteit bevorderen en die werden opgeschort of niet werden ingevoerd. Deze remmen zouden gedurende het hele proces moeten kunnen terugleiden naar de overheden, en opgeheven door ofwel een door de overheid gedragen actie binnen de AWL, ofwel via andere mechanismen.

Tot slot komt de **gewestelijke aanpak** niet altijd overeen met de sectorale realiteit en de geïdentificeerde remmen, en zou het relevant zijn een visie te hebben die verder strekt dan het Gewest, aangezien de bekommernissen van de sectoren de gewestgrenzen overschrijden.

De **tijd** die werd uitgetrokken voor het ontwerp van de acties in de eerste twee pijlers wordt voldoende lang geacht. De tijd die wordt uitgetrokken voor de acties van pijler 3, en vooral pijler 4, wordt daarentegen als veel te kort beoordeeld. De acties waren onvoldoende uitgewerkt en voltooid bij de start van de uitvoering ervan. Elk actieplan moet bij gelegenheid, zoals vandaag het geval is, echter kunnen worden aangevuld met relevantie acties die zich voordoen tijdens de uitvoeringsfase, ook na afloop van de fase van opstelling.

De **rol van de piloten** is duidelijk en goed omschreven. Ze zijn de hoeksteen van de acties en hun betrokkenheid is bepalend voor de vorderingen van de projecten. De keuze van de piloten is dus primordiaal, en bepaalde actoren merken op dat de keuze van de piloten niet altijd werd gemotiveerd door hun bekwaamheid, maar eerder steunde op de opportuniteit. Sommige piloten werden overigens aangesteld door andere actoren in de fase van opstelling van de AWL, en zijn onvoldoende geïnformeerd en omkaderd.

De interne **communicatie** binnen de AWL wordt als goed beoordeeld via de workshops, hoewel de communicatie tussen de pijlers beter zou kunnen. De website van de AWL zou ook een rol van communicatieplatform moeten vervullen. De actoren merken echter op dat er een gebrek aan communicatie is van de AWL met de buitenwereld. De uitstraling van het beleid buiten het netwerk van de Alliantie wordt als te zwak beoordeeld, vooral naar de gewestelijke actoren die mogelijk geïnteresseerd zijn in de benadering maar er nog niet aan deelnemen en/of die niet in de benadering

zijn gestapt in het begin van het proces. Paradoxaal genoeg vragen de internationale netwerken regelmatig dat het proces, dat als voorbeeldig wordt gezien, hen wordt voorgesteld.

Figuur 5: SWOT-analyse van het advies van de Brusselse actoren over de AWL

Duurzaam bouwen: een relevante sector

Duurzaam bouwen wordt gezien als een relevante en structurerende sector in het Brussels Gewest. De pijler Duurzaam bouwen is het verst gevorderd, aangezien het de eerste sector is die werd aangepakt door de Alliantie, zodat de uitvoering al 4 jaar loopt. Het project werd ontwikkeld in een gunstige sectorale context en met een duidelijke politieke visie (EPB-vereisten na 2015). Bovendien werd het werk aan het aanbod via de AWL sinds 2005 voorafgegaan door tal van maatregelen om de sector te ontwikkelen via werk op vraag (energiepremies, voorbeeldgebouwen, enz.). De ontwikkeling van het duurzaam bouwen gaat overigens gepaard met echte economische en sociale uitdagingen: de verouderde Brusselse gebouwen, de stijgende energiekosten nopen de Brusselaars ertoe maatregelen te treffen om zich op lange termijn te wapenen tegen de stijging van hun energiefacturen.

Water: een sector die beter moet worden omschreven

De actoren achten het zinvol dat water een prioritaire sector vormt in het kader van de AWL. Deze tribune biedt de verschillende actoren van de sector de kans elkaar te leren kennen, en zo een gemeenschappelijke visie op de sector te creëren, vooral in termen van werkgelegenheid. Door deze pijler kon een ruim publiek worden bewustgemaakt van een alternatief waterbeheer. Concreet heeft de Alliantie 2010-2104 het mogelijk gemaakt heel wat informatie over de context en de uitdagingen van de sector te produceren en te verzamelen. De meeste evenementen die werden georganiseerd, werden goed onthaald door verschillende types van actoren (vooral ondernemingen en onderzoekscentra).

De actoren zijn het er overigens over eens dat een duidelijkere politieke omkadering nodig is om de sector de gewenste richting uit te laten gaan. Bijvoorbeeld, de watersector in Brussel houdt geen groot tewerkstellingspotentieel in bij de openbare actoren, maar wel bij de ondernemingen die overheidsopdrachten binnenhalen. Indien er in het Gewest een streven is om het aanbod van de

lokale ondernemingen die de Brusselse overheidsaanbestedingen kunnen aannemen, te ontwikkelen, moeten structurele belemmeringen – zoals ecologische en sociale bepalingen in de overheidsopdrachten – worden opgeheven, en dit kan niet op het niveau van de Alliantie. Deze politieke omkadering moet gepaard gaan met een verduidelijking van de strategie van de pijler, die met name verloopt via een rationalisering/prioritering van de geïdentificeerde (of te identificeren) acties.

In tegenstelling tot in een sector als de bouwsector, waarvoor al vele jaren vaststaat dat het om een grote gewestelijke inzet gaat, heeft de pijler Water van de AWL de basis moeten leggen en de nodige studies moeten genereren voor een beter begrip van de realiteit op de Brusselse markt. Tastbare resultaten voor deze sector kunnen pas op langere termijn worden gemeten.

De sector van de Afvalstoffen

De actoren zijn het erover eens dat de grond- en afvalstoffen een steeds grotere uitdaging vormen voor de Brusselse economie, en nog meer vanuit de invalshoek van de kringlooeconomie. Vanuit milieuoogpunt zijn de materiële hulpbronnen die rechtstreeks of onrechtstreeks²⁹ worden gebruikt in de Brusselse productie en consumptie, evenals de emissies van afvalstoffen, twee belangrijke onderdelen van de milieu-impact van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Vanuit economische oogpunt menen de actoren (waaronder die van de sociale economie) dat inspanningen op vlak van grond- en afvalstoffen moeten worden voortgezet, en dat de invoering van een kringloopstrategie een opportuniteit vormt, gelet op de stijgende grondstofprijzen. Alle actoren benadrukken het positieve effect van de AWL die actoren samenbrengt die het niet echt gewoon zijn samen te werken, en die vernieuwende economische projecten doet verschijnen. De actoren menen dat de pijler vrij correct wordt uitgevoerd.

De actoren wijzen er echter op dat de pijler nog niet zo lang bestaat, en dat hij dus nog moet worden ondersteund om significante effecten te produceren, hoewel reeds successen werden geboekt. Zij wijzen erop dat bepaalde fundamentele tegenstrijdigheden niet konden weggenomen door de AWL³⁰, en dus moeten worden weggewerkt op een ander niveau om het economische potentieel van de sector te deblokken. De actoren menen dat de ondernemingen en bepaalde cruciale economische overheidsactoren meer bij het proces moeten worden betrokken. De actoren zijn ook vragende partij voor een sterkere aansporing en politieke visie. Veel actoren wijzen op het belang van een nog betere keuze van acties in de toekomst, door het budget eventueel te concentreren op de meest veelbelovende acties.

Duurzame voeding: een versnipperde en uiteengevallen sector

De actoren zijn het erover eens dat duurzame voeding een prioritair gewestelijk thema is, aangezien het bijdraagt aan verschillende essentiële maatschappelijke doelstellingen: creatie van sociaal weefsel, toegang tot voeding voor de meest kwetsbare doelgroepen, verbetering van het welzijn en de gezondheid, enz. Het is belangrijk de mentaliteit op het vlak van duurzame voeding te laten evolueren, en de bewustmaking te versterken. Bovendien brengt het proces dat de Alliantie stimuleert verschillende actoren met verschillende achtergronden samen die betrokken zijn bij de sector.

De sector waarop de vierde pijler van de Alliantie betrekking heeft, is echter de minst voltooide: de actoren hebben geen duidelijke gedeelde visie op duurzame voeding, en er is een grote verscheidenheid van actoren rond de tafel, met een duidelijke tegenstelling tussen de belangrijke actoren van de voedingsmiddelensector die ondervetegenwoordigd zijn en de relatief sterk vertegenwoordigde nicheactoren. Bovendien hebben actoren die essentieel zijn voor de ontwikkeling van een beleid zoals de Alliantie niet deelgenomen aan de debatten, zoals de tewerkstellings- en opleidingsactoren.

De pijler Duurzame voeding onderscheidt zich van de drie eerste pijlers door de zeer korte uitvoeringsplanning. De fase voor identificatie van de acties is te snel, overhaast verlopen. Dit leidt tot een merkbaar verschil tussen de remmen die werden vastgesteld in het begin van het proces en de uiteindelijk gefinancierde acties. Er kon geen duidelijke strategie worden gedefinieerd, wat heeft geleid tot identificatie van een overvloed van acties zonder verband of brug die hen verbindt, en zonder dat prioriteiten werden gesteld. Tot slot heeft deze fase vooral kleine projecten bevoordeeld, initiatieven en niet zozeer structurele acties voor de sector. Tijdens de uitvoeringsfase was de steun aan de geïdentificeerde acties niet optimaal. Te veel piloten die een actiefiche indienden, konden hun project uiteindelijk niet opstarten door gebrek aan financiering.

²⁹ Door de invoer van afgewerkte producten, maar ook halffabricaten en grondstoffen op het grondgebied van het BHG in het bijzonder.

³⁰ Deze fundamentele strijdigheden zijn structurele remmen, die worden besproken op p. 16, die moeten worden opgeheven door een overheidsbesluit, een aangepaste wetgeving, enz., of belangenconflicten tussen actoren van de sector die moeten worden opgelost door de overheid of door de economische actoren zelf.

Net als de andere pijlers heeft dit luik van de AWL echter het positieve effect dat actoren van de voedingsmiddelensector rond de tafel zaten die elkaar anders nooit ontmoeten en nooit met elkaar praten.

4. ANALYSE VAN DE ACTIEPLANNEN

Het consortium Ecores-Greenloop-Lateral Thinking Factory heeft de actieplannen van de AWL aan een evaluatie onderworpen. Het volledige analyseverslag wordt voorgesteld in bijlage 5.4.

Een evaluatierooster werd opgesteld en voorgesteld aan de piloten van de AWL tijdens een workshop zelfevaluatie op 4 en 5 maart 2015. De piloten kregen dus de vraag de acties die zij dragen zelf te evalueren, op basis van een reeks vragen die betrekking hebben op de staat van vorderingen van hun actie, de doelgroep, de impact, de link tussen de acties en tussen actoren, de financieringswijzen, de strategie om de actie te laten voortbestaan, ...

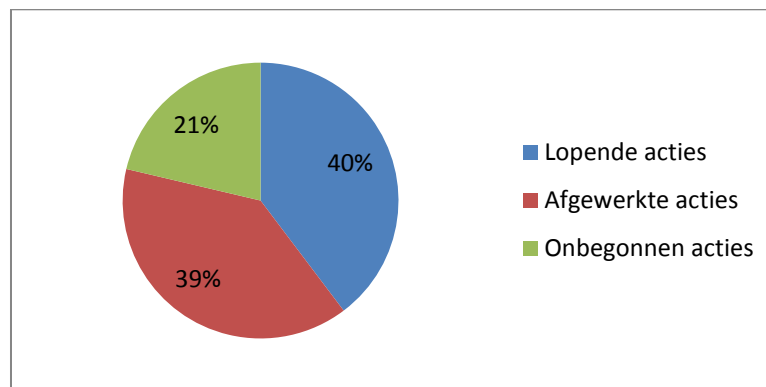
Deze analyse had geen betrekking op de 50 acties van de pijler Duurzame voeding, aangezien het proces als te "vergevoerd" werd beschouwd voor deze pijler. Van de 140 acties van de drie resterende pijlers werden 38 fiches niet in aanmerking genomen voor deze zelfevaluatiefase, omdat het ofwel om informatiefiche van de pijler Duurzaam bouwen³¹ ging, ofwel om actiefiches waarvan de uitvoering om verschillende redenen niet werd aangevat³².

Van de 103 acties die relevant worden geacht voor de zelfevaluatie bedraagt de respons op de evaluatievragenlijst 80%. Een specifieke opmerking werd gemaakt voor de pijler Afvalstoffen-Grondstoffen, waarvoor een aanzienlijk aantal acties niet werd opgestart: 16 van de 43 acties. Dit kan vooral worden verklaard door het feit dat dit een van de laatste pijlers is die werd aangevat door de AWL, dat de begeleidingsduur bij de uitvoering van de acties korter was en het beschikbare budget kleiner, en dat er een regeringswissel was in de beginfase van de uitvoering.

4.1. STAAT VAN VORDERINGEN

Na een 4 jaar durend proces van gezamenlijke creatie van acties kan de AWL bogen op 140 gedefinieerde acties, via de pijlers duurzaam bouwen, water en grond- en afvalstoffen. 79% van deze acties wordt vandaag concreet uitgevoerd, en 39% hiervan is voltooid.

Figuur 6: Staat van vorderingen van de acties van de AWL van de pijlers Duurzaam bouwen, Water en Grond- en afvalstoffen

4.2. DOELSTELLINGEN EN EFFECTEN VAN DE ACTIES

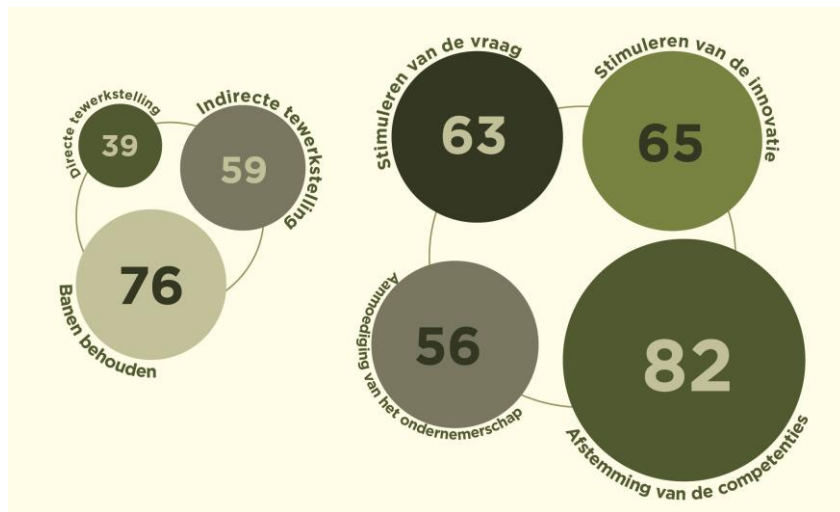
Wat de impact van de acties betreft, is de doelstelling van economische dynamisering alomtegenwoordig. Dit blijkt uit de 87% acties die voldoen aan deze doelstelling. Dit doel werd echter niet uitdrukkelijk uitgesproken bij de lancering van de AWL. De AWL lijkt op dit vlak dus een nuttig orgaan, door de actoren die ze samenbrengt. De doelstelling van economische stimulering houdt verschillende aspecten in: de afstemming van de competenties van de Brusselse ondernemingen op nieuwe markten in deze sector, de stimulering van innovatie, de stimulering van de vraag (wat de sterke vertegenwoordiging van de overheid in de doelgroepen verklaart) en de stimulering van het ondernemerschap.

³¹ Deze fiches zijn ter informatie opgenomen in het programma, maar hebben geen betrekking op de acties die worden gefinancierd door de AWL. Ze illustreren de bereidheid tot uitwisseling van informatie tussen operatoren die actief zijn met acties buiten de alliantie en de resultaten van het proces van de AWL. Er zijn 7 fiches.

³² Geen betrekking op de actie, geen financiering, actie niet-relevant geacht in een tweede fase, enz. Er zijn 29 van deze fiches, of 21%.

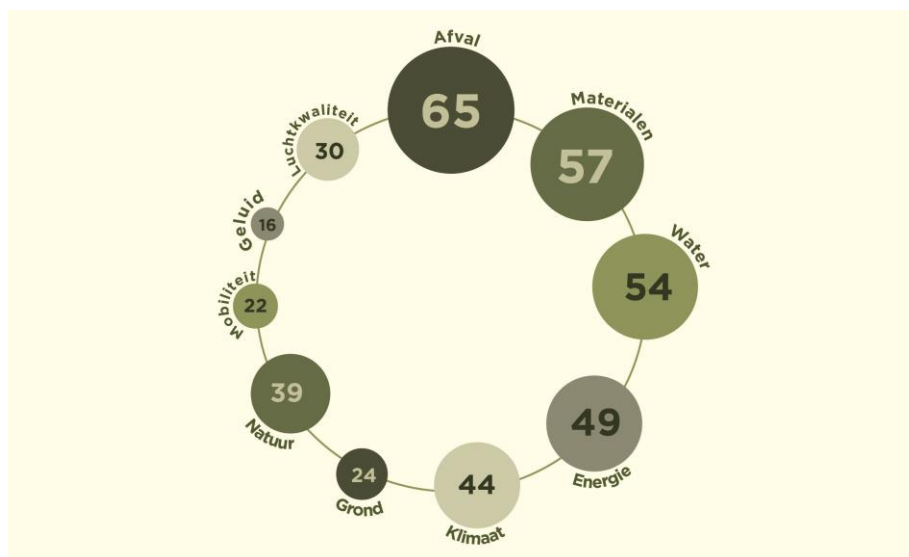
De ontwikkeling van directe of indirecte tewerkstelling betreft 62% van de acties, met vooral een impact op indirecte jobcreatie (bijna 60% van deze acties). Binnen deze acties stellen wij vast dat de piloten het moeilijk hebben een cijfermatige raming te geven van het aantal gecreëerde of toekomstige banen. De invoering van indicatoren en van een evaluatielus voor de acties, specifiek met dit doel, is een ontwikkelingspijler voor het vervolg van het proces.

Figuur 7: Percentage van de acties die een impact hebben in termen van werkgelegenheid en economische stimulatie (van de 82 acties waarvoor een zelfevaluatie werd uitgevoerd)

Wat de milieu-impact betreft, komen de thema's "afval", "grondstoffen", "water" en "energie" het meest aan bod. 71% van de piloten is al van mening dat hun actie bijdraagt tot de ontwikkeling van een kringloopeconomie in Brussel.

Figuur 8: Percentage van de acties met een milieu-impact (van de 82 acties waarvoor een zelfevaluatie werd uitgevoerd)

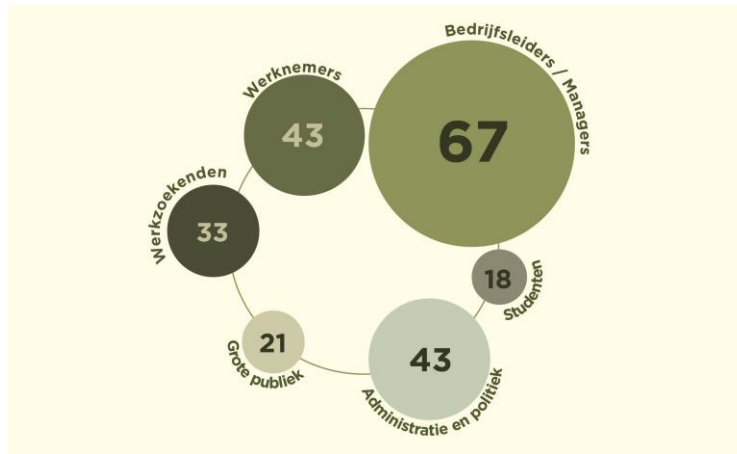
4.3. DOELGROEP VAN DE ACTIES

Op dit moment richt het actieprogramma zich vooral op bedrijfsleiders (67%), werknemers (40%) en overheden (40%). De doelstelling van economische dynamisering is dus sterk vertegenwoordigd. Een derde van de acties (32%) richt zich tot de werkzoekenden.

Dit kan worden verklaard door de noodzaak een duidelijke kijk te hebben op de potentiële markten en op de vereiste competenties alvorens concrete opleidingen of een directe begeleiding te starten voor de werkzoekenden. Hoe "volgroeider" de sector, hoe meer zin het voor de opleidings- en inschakelingsactoren heeft om concrete acties voor werkzoekenden op te zetten.

Binnen de doelgroepen worden de verschillende studieniveaus op gelijkaardige manier bereikt (hogere en universitaire studies en laaggeschoold niveau).

Figuur 9: Doelgroep van de actiefiches (percentage fiches van 82 acties waarvoor een zelfevaluatie werd uitgevoerd, wetende dat een actie meerdere doelgroepen kan bereiken)

4.4. SLAGSTERKTE VAN DE ACTIES

De **slagsterkte** van een onderneming is haar vermogen om vooruit te lopen op veranderingen, schokken en verstoringen, zich hieraan aan te passen en uit dit proces te leren.

De slagsterkte van de AWL en van haar actieprogramma's werd eveneens beoordeeld, aan de hand van de criteria van governance van de acties en van connectiviteit tussen de acties van het proces (diversiteit van actoren, kwaliteit van samenwerkingen, invoering van tools voor follow-up en feedback). Een evaluatie van de slagsterkte geeft een duidelijke kijk op het vermogen van de AWL om zich aan te passen aan de realiteit en de behoeften op het terrein.

De actoren komen uit verschillende hoek. De meeste acties (61%) worden gedragen door overheidsinstanties, en 32% van de acties door (sectorale of thematische) verenigingen. De academische wereld is zeer beperkt vertegenwoordigd.

De piloten staan in het algemeen positief tegenover de kwaliteit van de samenwerkingen (83%). Deze goede algemene perceptie van de samenwerkingen is, volgens een aantal piloten van de AWL (BRC Bouw, Impulse, enz.) een van de successen van de AWL. Het participatieve proces, de co-creatie, de samenwerkingsverbanden tussen piloten vallen zeer goed in de smaak. De AWL komt naar voor als een plaats voor sectorale (afvalstoffen, water, enz.) of thematische (opleiding, ondersteuning aan ondernemingen, enz.) co-creatie die de piloten en medewerkers zelf niet kunnen creëren. Tot besluit kunnen we stellen dat het co-creatieproces doeltreffend lijkt, maar voldoende tijd vraagt in de fasen waarin de acties worden opgesteld en uitgevoerd, zoals blijkt uit de verschillen die kunnen worden vastgesteld tussen de pijler duurzaam bouwen (proces gedurende 4 jaren) en de pijler Grond- en afvalstoffen (proces gedurende 2 jaren).

De piloten hebben een beperkte kijk op hoe hun acties aansluiten op de andere acties. Dit blijkt uit het aantal acties waarvoor wordt aangegeven dat ze aansluiten op andere. Het doel van slagsterkte van de AWL en de facto van de connectiviteit tussen de actiefiches kan meer naar voor worden geschoven in de toekomstige AWL. Indien de actiefiches beter op elkaar aansluiten, kunnen meer piloten en medewerkers elkaar ontmoeten en hun respectieve netwerken creëren/versterken.

Wat de financieringsstructuur van de acties betreft, verklaart bijna de helft van de acties een cofinanciering aan te brengen bij de financiering van de AWL: 35% van de acties wordt volledig gefinancierd door specifieke fondsen van de AWL, terwijl 15% van de acties volledig met eigen middelen wordt gefinancierd.

Tot slot werd ook het voortbestaan en de kapitalisatie van de resultaten van de acties beoordeeld. Dit is ook een van de grote punten van verbetering voor de toekomst van de AWL. Bijvoorbeeld: slechts iets meer dan de helft van de piloten bevestigt bij afwezigheid de leiding over de actie te kunnen delegeren, en minder dan de helft van de piloten vermeldt een reële betrokkenheid (gezamenlijk dragen van bepaalde acties) van medewerkers bij de concrete uitvoering van een actie.

Uit de huidige resultaten blijkt ook niet echt dat er een strategie is voor financiering van de acties of voor valorisatie van de deliverables ervan bovenop de financiering van de AWL. Slechts 29% van de acties vermeldt een strategie voor financiering post-AWL. Bijna 10% van de acties wordt naar voor geschoven als "terugkerende actie", zonder evenwel informatie te geven over een autonome invulling van de financiering. Het is dus van het grootste belang dat in de toekomst de nadruk wordt gelegd op de financieringsstrategie post-AWL en op de valorisatie van de acties na het proces.

5. CONCLUSIES EN PERSPECTIEVEN

De Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, die in 2010 werd gestart, is een innoverende en participatieve benadering die tot doel heeft van de verbetering van het leefmilieu een bron van economische kansen en jobcreatie te maken voor de Brusselaars. **Rekening houdend met de Brusselse uitdagingen die zijn uiteengezet in de Gewestelijke Beleidsverklaring – verbetering van levenskwaliteit en economische ontwikkeling, werkgelegenheid, opleidingen en onderwijs – zijn de doelstellingen van de AWL vandaag nog even relevant.**

De participatieve en geïntegreerde aanpak van de AWL heeft de volgende gevolgen:

- mobilisering van alle actoren van de sector;
- uitwerking van relevante en realistische acties, die direct aansluiten op de behoeften van de doelgroepen en op de realiteit van het werk van de operatoren;
- de creatie van een dynamiek van samenwerking tussen operatoren van verschillende achtergronden, die kan leiden tot tal van partnerschappen;
- de ontwikkeling van aanvullende en synergetische acties rond strategische doelstellingen;
- de evolutie van de actieplannen naarmate het proces vordert.

De Brusselse sociale partners en actoren benadrukken het nut van de hierboven vermelde benadering en meerwaarde op verschillende vlakken. Het beleid staat echter nog in de kinderschoenen, en de directe gevolgen voor de doelgroepen kunnen voorlopig moeilijk in cijfers worden uitgedrukt. Dit geldt vooral voor de “jongste” pijlers van de AWL (water, grond- en afvalstoffen, duurzame voeding). Uit een analyse van de actieplannen blijkt echter dat de meeste acties gericht zijn op creatie/behoud van banen en dynamisering van de Brusselse economie. De Brusselse actoren benadrukken overigens het reële potentieel van jobcreatie.

Een specifieke aandacht wordt besteedt aan het tempo van het proces. De pijler duurzaam bouwen heeft de meeste tijd gekregen voor de fase van definiëring van de acties, en kan dan ook betere resultaten voorleggen wat de uitvoering van de acties betreft dan de pijlers Water en Grond- en afvalstoffen bijvoorbeeld, die het met een kortere periode voor definitie en uitvoering van de acties moesten stellen.

Gelet op deze vorderingen en de eerste bemoedigende resultaten, lijkt het dan ook noodzakelijk dat de aangevatte innoverende dynamiek van co-constructie en transitie wordt voortgezet. Zo kunnen resultaten worden bekomen, en structurele effecten voor de sectoren duurzaam bouwen, water en grond- en afvalstoffen.

De pijler Duurzame voeding lijkt minder rijp voor een aanpak van co-constructie, vooral wat de stadslandbouw betreft, waarvoor nog gegevens ontbreken over het technisch potentieel (beschikbare oppervlakte, technieken op maat van de stad, aangepaste bedrijfsmodellen). De sector moet zich ook in de eerste plaats structureren rond een gemeenschappelijke visie op duurzame voeding. Op dit moment wordt gewerkt aan een Strategie voor Duurzame voeding, via een participatief proces. Het lijkt opportuun de eerste resultaten van deze strategie af te wachten, vooral wat de structurering van de sector betreft, alvorens de actoren in het domein duurzame voeding aan te sporen in het kader van een animatieproces van het type AWL. Dit proces kan echter zinvol zijn wanneer de strategie rond duurzame voeding voldoende gevorderd is, en acties voor oprichting van Brusselse ondernemingen en tewerkstelling van de Brusselaars in deze ondernemingen gedefinieerd moeten worden. In het kader van proces van de Alliantie rond voeding konden overigens pilotstudies en -acties worden aangevat, die deze strategie beter kunnen helpen uitstippelen.

Hoewel de sociale partners en actoren acteurs het eens zijn over het nut van een voortzetting van de AWL, benadrukken zij ook een aantal aandachtspunten voor de toekomst.

De actoren benadrukken de noodzaak van een duidelijke politieke visie en omkadering, als aanvulling bij de bottom-up-methodologie. Deze visie is van fundamenteel belang om de co-constructiefase met de actoren te sturen, en vervolgens voor de politieke keuzes die moeten worden gemaakt uit de acties die uit deze bottom-up-fase naar voor komen. In het verleden waren deze visie en deze omkadering duidelijk voor de pijler Duurzaam bouwen (visie “EPB-vereisten na 2015”), maar minder voor de andere pijlers. Dit blijkt duidelijk op het niveau van de samenhang van de actieplannen, en leidt tot een zekere frustratie bij de actoren met betrekking tot de uiteindelijke keuzes die werden gemaakt voor de financiering van de acties. Een sterkere politieke omkadering zou dus ook moeten leiden tot transparantere financieringsprocessen.

Het toekomstig Gewestelijk Stappenplan voor Kringlooeconomie³³ kan een duidelijke visie aanreiken en het co-constructieproces van de AWL sturen. De ervaring met de AWL 2010-2014 toont aan dat het belangrijk is de nodige tijd uit te trekken om het eens te raken over deze visie en over de opportuniteiten die met voorrang moeten worden aangegrepen met de Brusselse actoren, de Economische en Sociale Raad, de Raad voor het Leefmilieu en de Brusselse regering. Dit Stappenplan, waarvoor de krachten worden gebundeld, kan uiteraard als leidraad dienen voor het vervolg van de co-constructieprocessen van het type AWL.

Aangezien het Stappenplan een van de engagementen is van de toekomstige Strategie 2025, kan het ook leiden tot een betere coördinatie en coherentie van de acties met de andere gewestelijke beleidslijnen, via de Strategie 2025. De integratie in de Strategie 2025 die door de Regering wordt gedragen, zou ook moeten voldoen aan de vraag naar een breder politiek draagvlak voor de AWL. Dit is een noodzakelijke voorwaarde om de rol van de overheidsactoren binnen de AWL te versterken. Indien een transversaal politiek draagvlak ontbreekt, hebben bepaalde overheidsactoren het immers moeilijk om de AWL te integreren in hun werkpijlers.

Het Stappenplan voor de Kringlooeconomie zou ook tot meer transversaliteit binnen de AWL moeten leiden, aanvullend bij de meer sectorale acties. Deze transversaliteit moet zo ineenzitten dat het proces niet te log wordt, en zodat een doeltreffendere participatie van de zogenaamd transversale actoren mogelijk wordt.

Gelet op de oriëntaties van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, moet vooral worden gekeken naar het verband met de ondernemingen en naar de gevolgen op het vlak van werkgelegenheid en economische activiteit. Daarnaast moet worden stilgestaan bij de toegankelijkheid van de processen gaandeweg, vooral voor de kleine of lokale actoren (zoals kmo's, Missions Locales of duurzame wijkcontracten).

Op het niveau van de opstelling en de uitvoering van de actieplannen komen tot slot verschillende verbeterpunten naar voor uit de evaluatie. In de eerste plaats moeten de (samenwerkings)verbanden tussen de acties worden verbeterd. Het zou ook opportuun zijn de begeleiding van de doorlopende evaluatie van de acties te ontwikkelen, en hiervoor efficiënte tools ter beschikking te stellen van de piloten. De piloten zouden ook een echte begeleiding moeten krijgen bij het beheer van collaboratieve en slagvaste projecten. Tot slot moeten de piloten vanaf de fase van opstelling van de acties worden verplicht om strategieën voor te stellen voor het doortrekken op langere termijn en voor kapitalisatie van de acties. Tot slot is de communicatie van de AWL met zowel de deelnemende actoren als naar buiten toe (het grote publiek en de doelgroepen van de AWL) voor verbetering vatbaar.

³³ Vandaag bestaat de mogelijkheid om opnieuw een evenwichtige en voorspoedige economische ontwikkeling in te voeren die ten dienste staat van de menselijke ontwikkeling, en dus van de levenskwaliteit van alle Brusselaars (aangezien de burgers de belangrijkste rijkdom/hulpbron vormen die bescherming verdient), die een antwoord biedt op de uitdagingen op ecologisch en maatschappelijk vlak. De Brusselse regering kiest ervoor deze gelegenheid aan te grijpen langs de weg van de kringlooeconomie.

BIJLAGEN

5.1. LIJST VAN DE ACTIES VAN AWL

As Duurzame Bouw

- Actie 1. Creëren van een week van de beroepen van het duurzaam bouwen
- Actie 2. Bezoeken organiseren aan bouwplaatsen/ondernemingen/CGT
- Actie 3. Organiseren van de proefprojecten in de Brusselse schoolinrichtingen
- Actie 4. De opleidingsreferentiesystemen aanpassen aan de inzet van het duurzaam bouwen
- Acties 51, 52, 53, 54 en 55. Ontvankelijk maken voor het duurzaam bouwen in de scholen en de centra voor deeltijds onderwijs
- Actie 6 In kaart brengen van de acteurs uit het onderwijs en die kartering zichtbaarder maken
- Actie 7. Organiseren van een kringgesprek 'lancering van de dynamiek scholen en duurzaam bouwen' voor alle leraren
- Actie 7bis. Ontwikkelen van een opleidingsstrategie voor leerkrachten
- Actie 8. Een gemengde werkgroep oprichten om na te denken over de problematiek van het materiaal in de school- en opleidingsinrichtingen
- Actie 9. Labelen van de acteurs (ondernemingen/beroepen)
- Actie 10. Ondersteunen van de implementatie van de rapporteringsystemen van de milieuprestaties van de bouwmaterialen
- Actie 11. Beschikken over een gebruikerssysteem van milieu-informatie voor opdrachtgevers en architecten volgens een benadering die de gehele levenscyclus omvat
- Actie 12. Versterken van de voorbeeldfunctie van de overheid door controleerbare vereisten inzake milieuprestatie in overheidsopdrachten in te voeren
- Actie 13. Twee middelen bestuderen en creëren om de toegang van de ondernemingen tot de opleiding DB te vergemakkelijken: 'impulsfonds' en 'opleidingscheques
- Actie 14. Een 'pakket gecontroleerde informatie' creëren over alle ondersteuning van duurzaam bouwen
- Actie 15. De gewestelijke steun ten voordele van de ondernemingen die reeds actief zijn of die starten in duurzaam bouwen versterken en verbeteren
- Actie 16. Invoering van een permanent informatiesysteem op het vlak van kredietverlening aan bedrijven die actief zijn in duurzaam bouwen
- Actie 17. De toegang vergemakkelijken tot kredietverlening voor ondernemingen die starten in / actief zijn in duurzaam bouwen
- Actie 18. Een netwerk ontwikkelen van opleidingsoperatoren die actief zijn op het vlak van duurzaam bouwen
- Actie 19 Een opleidingsmodule isolatie-luchtdichtheid en ventilatie uitwerken voor werkzoekenden
- Actie 20. Een strategie uitwerken met het oog op het verhogen van het aantal opleiders inzake duurzaam bouwen (met een prioriteit: isolatie-luchtdichtheid) en het organiseren van de permanente opleiding van de bestaande opleiders
- Actie 21. Het opleidingsaanbod bedoeld voor zelfstandigen, heel kleine ondernemingen en medewerkers aanvullen
- Actie 22. Een opleidingsmodule isolatie-luchtdichtheid en ventilatie permanente opleiding uitwerken voor vakmensen
- Actie 23. Een platform creëren om te bepalen aan welke opleidingen ondernemingen behoefte hebben en ondernemingen stimuleren om van opleidingen gebruik te maken
- Actie 241, 242 en 243. De oprichting bevorderen van ondernemingen van de sociale economie in duurzaam bouwen, door een gediversifieerde financiële steunverlening bij het opstarten.
- Acties 251, 252 en 253. Mobiliseren van de sociale economie (SE) in niches van het duurzaam bouwen die banen scheppen voor laaggekwalificeerde werkzoekenden
- Acties 261 en 262. Zorgen voor een verbetering van het dienstenaanbod van de socio-economische ondernemingen
- Actie 27 Verbeteren de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in de sector van het duurzaam bouwen
- Actie 28. Informatie in het domein van duurzaam bouwen ter beschikking stellen van professionals via een unieke portaalwebsite
- Actie 29. De begeleidingsdiensten voor bedrijven (SGE) inzake hulp bij werkgelegenheid personaliseren en toegankelijker maken
- Actie 30. De cluster Ecobuild promoten bij particulieren
- Actie 31. Ondernemingen helpen bij het beheren van hun groei en transformatie door het promoten van de bestaande beheertools
- Actie 32. Vormen en begeleiden van clusters (verticale en horizontale) die in staat zijn om aan de milieukwaliteitsvereisten van de markt te voldoen
- Actie 33. Dringend een studie uitvoeren over de toegang tot ruimte (installatie, opslag...) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor bedrijven actief in duurzaam bouwen
- Actie 34. Een volledige waardeketen samenstellen van bedrijven die in staat zijn te beantwoorden aan de vereisten van de Brusselse markt
- Actie 35. Instrumenten definiëren en inzetten voor onderzoek en innovatie bij kleine projecten qua tijd en kostprijs
- Actie 36. De Bouwplatform Onderzoek Duurzaam Bouwen samenstellen

- Actie 37. Promoten van onderzoek en innovatie in het domein van renovatie van bestaande gebouwen
- Actie 38. Promoten van onderzoek en innovatie in het domein van duurzame bouwmaterialen
- Actie 39. Invoegen van milieuclausules in de bouw- en renovatiebestekken
- Actie 40. Opstellen van begeleidingsinstrumenten (checklist, modelbestekken en technische fiches) voor de meest frequente opdrachten bij particulieren (isolatie, vervangen van verwarmingsketels en ramen enz.)
- Actie 41. Herstructurering en evolutie van de Bouwgids om het gebruik van milieuvriendelijke bouwtechnieken en materialen te ondersteunen
- Actie 42. Oprichting en leiding van een technisch referentiecomité op het vlak van ecoconstructie
- Actie 43. Samenstellen van een gemeenschappelijk glossarium (BHG-WGVG)
- Actie 44. Samenstellen van een jaarlijks scorebord als hulpinstrument bij de besluitvorming voor de Actoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van ecoconstructie
- Actie 45. Activiteitencoöperatieve in de bouwsector - Baticrea
- Actie 46. Ondersteuning voor organisationele en strategische innovatie
- Actie 47. Strategie en actieplan "houtsector"
- Actie 48. Strategie en actieplan "speciale technieken"
- Actie 49. De overgang aanmoedigen door financiële incentives aan te reiken
- Actie 50. Sensibilisering van den ZKO's inzake duurzaam bouwen via de handelaren in bouwmaterialen

As Water

1. Register/kadaster van de werkzaamheden en de actoren van de watersector
2. Karakterisering en aanpassing van de overheidsopdrachten van het Grijs Netwerk
3. Inventaris van eventuele nieuwe types ondernemingen gekoppeld aan de waterwegen in de omliggende regio's en landen
4. Karakterisering en dimensionering van de overheidsopdrachten in het Blauw+ Netwerk
5. Economische animatie van het grijs netwerk
6. Economische animatie van het Blauw+ Netwerk
7. Vereenvoudiging van de administratieve stappen die ondernemingen moeten ondernemen voor de planning van hun werven
8. De begeleidingsdiensten voor bedrijven van Actiris(DBW) inzake hulp bij tewerkstelling personaliseren en toegankelijker maken
9. Beschouwingen over een of meerdere demonstratiesites en operationele sites
11. Vergemakkelijken van de toegang voor de Brusselse bouwondernemingen tot de markten van het water
12. Inleiding van de thematiek van het water in Prospective Research For Brussels
13. Inleiding van de thematiek van het water in het Impulsprogramma
14. Verbetering van de technology watch en het gebruik ervan door de sector
15. Bevorderen van de samenwerking tussen de universiteiten en de sector
16. Integratie van de eco-innovatie voor KMO's
17. Stimuleren van de toegang tot erkenningen en registraties
18. Integratie van de nieuwe normen door de sector
19. Verbetering van de kennis van het beheer van regenwater
20. Analyse en verspreiding van de beste beschikbare technieken op het gebied van het gebruik van grondwater
21. Opstellen van de begeleidingsinstrumenten voor opdrachten bij particulieren
22. Analyse van het potentieel van de Nieuwe Stadsrivieren op economisch vlak en op het vlak van de werkgelegenheid (case study van een piloot stroomgebied)
23. Hergebruik van gezuiverd water
24. Nauwkeurige identificatie van de uit te voeren taken en de gezochte competenties
25. Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in de watersector beter op elkaar afstemmen
26. Individueel en vrijwillig engagement van de ondernemingen of de openbare instellingen, door het aanbod bij Actiris te reserveren
27. Organiseren van bepalingsmodules en/of opleidingsmodules i.v.m. de "watersector"
28. Rekening houden met de problematiek "Water" in het initiële alternerende onderwijs
29. Werkzoekenden op niveau brengen m.b.t. artikel 8 van SELOR
30. Analyse van de verschillende types sociale clausules en toepassing van het systeem
31. Controle van de onderaannemers op de rioleringswerven
32. Animatie van de dag van het water met nadruk op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de roepingen te stimuleren in deze sector.
33. Promotie, organisatie van bezoeken aan waterwerven en studie van de door de bouwondernemingen gezochte competenties
34. Organisatie van een week van het duurzaam bouwen met zichtbaarheid van de as "water"
35. Ontwikkeling van het prospectienetwerk voor de nieuwe beroepen en markten die verband houden met water (Blauw+ Netwerk)
36. Analyse van de gezochte profielen in functie van de bestaande opleidingsprogramma's

As Grond- en afvalstoffen

1. Oprichting van een Observatorium voor Afvalstoffen in Brussel
2. De mogelijkheid analyseren om een "afvalstoffencommissie" te creëren
3. Op federaal niveau de verplichte BTW op giften aankaarten
4. De tenuitvoerlegging van sociale en milieuclausules versterken

5. Het bewustmaken van de ondernemingen over het bestaan van overheidsopdrachten binnen de afvalsector
6. De aankoop stimuleren van tweedehands producten en de overdracht van goederen aan ondernemingen uit de sociale economie door de overheid
7. Het gebruik stimuleren van herbruikbaar en gerecycleerd materiaal binnen de overheidsopdrachten in de bouw
8. Bestuderen en verspreiden van standaarden voor labeling van herbruikbaar materiaal
9. Aanmoedigen van sorteren van bouwafval op de werven door de aanvragen voor bezetting van de openbare weg te vergemakkelijken en invoering van een "regionaal impulsfonds"
10. Strategische analyse van bouw- en afbraakafval in de toekomst
11. Een reproduceerbare procedure ontwikkelen om de ontmanteling van herbruikbare materialen voor afbraak te organiseren
12. De Europese modellen inzake selectieve afbraak en afvalstromen op de bouwerven analyseren en gepaste acties formuleren die moeten worden aangepast aan het BHG
13. Proefprojecten voor afvalbeheer op de bouwerven
14. De openbare diensten aansporen om hun bioafval beter te beheren
15. Het industrieel ecosysteem in het BHG
16. Het voorstellen en stimuleren van business modellen in de economie van de functionaliteit
17. Informatiesessies voor de ondernemingen organiseren op het vlak van preventie en verplichtingen inzake het afvalbeheer enerzijds en de beschikbare instrumenten anderzijds
18. De toegang tot afvalbronnen ontwikkelen
19. Bestuderen van bouwstrategieën waarbij constructies kunnen worden gedemonteerd om zo minder materialen te gebruiken en minder bouwafval te produceren
20. Tot stand brengen van een innovatienetwerk - Identificeren van de behoeften inzake onderzoek naar hergebruik en recyclage
21. De mogelijkheden analyseren om een ophaal- en sorteercircuit tot stand te brengen met het oog op de recyclage binnen de afvalstroom van het vlakglas en raamglas.
22. Organisatie binnen de sociale economie van lokale netwerken belast met het ophalen van gebruikte plantaardige oliën van huishoudelijke afkomst
23. Het potentieel aan ophaling van recycleerbare metalen verhogen
24. Ontwikkeling van het netwerk van het hergebruik en de recyclage van bouwmaterialen
25. Projectoproep voor het opstarten van een doorverkoopstructuur van materialen voor stedelijk hergebruik
26. Haalbaarheidsanalyse van de ontwikkeling van een platform voor het hergebruik van materialen gebruikt door de sector van de culturele industrie.
27. Brussels Waste Network
28. Analyseren van innoverende initiatieven inzake de gezamenlijke selectieve ophaling voor KMO's
29. Het netwerk voor de ophaling, verwerking en valorisatie van bioafval ontwikkelen en stimuleren
30. De mogelijkheid bestuderen om zwaar afval via waterwegen te transporteren (bijv. bouwafval, aarde,...) en het vestigen van economische activiteiten inzake het verwerken van dit afval.
31. Het concept 'ecologisch design' opnemen in het hoger onderwijs
32. Project rond "eco-innovatieve valorisatiecentra van meubel – en organische afval '(gekoppeld aan een containerpark)
33. Werken aan de voorbereiding van de eventuele invoering van een netwerk belast met ophaling, opslag en voorbereiding van de vervangen houten raamlijsten
34. Opleidingen tot 'valorist' (herwaardeerder) in het leven roepen
35. Steun voor de ontwikkeling van repair-cafés
36. Werkgelegenheid scheppen in de sociale economie, met name in de sector van de verwerking van AEEA
37. Grondstoffen en materialen: Sociale economie, van hergebruik van voorwerpen tot hergebruik van grondstoffen
38. Hergebruik integreren in de duurzame wijkcontracten
39. Pilotproject inzake beheer van bouwafval in de scholen en opleidingscentra
40. In de opleidingscentra en op de werven initiatie geven betreffende het sorteren van afvalstoffen
41. Een proefproject uitwerken inzake het sorteren van afval binnen de collectieve huisvesting
42. Netwerk voor selectieve afbraak
43. Opleiding-green logistics en reverse logistics

As Duurzame voeding

1. De verschillende mogelijke synergiën identificeren tussen de verschillende potentiële en huidige projecten met betrekking tot duurzame voeding in het BHG.
2. Transversaal Plan duurzame voeding
3. Een kadaster opmaken van het bestaande en potentiële inzake intra- en peri- stedelijke productie en het verspreiden van de studie over het potentieel aan stedelijke productie (intra en peri)
4. Een symposium organiseren over Urbane Landbouw
5. Hoe kan het verbeteren van de opwaardering van organische afval zorgen dat de stedelijke landbouw wordt bevoorrad met kwaliteitsvol compost
6. De ontwikkeling van de 4 assen voor een Centrum Duurzame Voeding Neerpede
7. Inspiratie Tuin van de boerderij Nos Pilijs
8. Centrum voor ontwikkeling van duurzame voeding (Bellevue site)
9. Een organisatie van sociale economie in het leven roepen belast met recuperatie van niet-verkochte producten en de voorbereiding van maaltijden
10. Versterking van de verankering en herlocalisatie van de voedingstransformatie in Brussel
11. Het aanbod aan kwaliteit vergroten bij Mabru

12. Verhoging diversiteit van de producten met bestemming van de SAGAL door het oprichten van een logistiek platform voor kwetsbare en droge producten
13. Het op de markt brengen op duurzame wijze van lokale producten van de groothandel
14. Een studie verwezenlijken over het aanbod en de voedingsdistributie
15. Een studie uitvoeren over de vraag naar voeding – luik vraag van de particulieren
16. Een studie uitvoeren over de vraag naar voedingsmiddelen door de grootkeukens en de HoReCa (met inbegrip van de sociale restaurants)
17. Een workshop organiseren met het oog op de verbetering van de logistiek rond de recuperatie/distributie van onverkochte voedingsmiddelen.
18. Een structuur – van sociale en solidaire economie - opzetten belast met recuperatie, verwerking en herverpakking van onverkochte voedingsmiddelen op de site van Mabru
19. Het opzetten van een bevoorradings platform voor de sociale kruideniers (REPIS).
20. Projectoproep « Food Design urbain »
21. Ontwerp van een portal Duurzame Voeding
22. Lerend netwerk voor de ondernemingen uit de voedingssector ingeschreven in het duurzame proces
23. Steun tot oprichting verlenen aan de kleine ondernemingen in de sector van de duurzame voeding die gebaseerd zijn op innoverende business modellen
24. FINANCIERING: Transversale steun aan de netwerken d.m.v. financiering en begeleiding van de operatoren
25. Steun aan de urbane landbouw in Brussel
26. De toegang tot informatie vergemakkelijken en de goede toepassing van de regels inzake voedselveiligheid voor de kleine actoren.
27. Sociale conservenfabriek: Test-ruimte van duurzame verwerking
28. Building integrated greenhouse (BIG)
29. De nieuwe actoren in de sector van de distributie van DV stimuleren
30. De handelaars (in voedingsmiddelen en horeca) bewust maken voor Duurzame Voeding en een begeleiding voorzien aangepast aan de integratie en de valorisatie van Duurzame Voeding in hun aanbod
31. De voedselverdeling op de markten ondersteunen
32. De duurzaamheidscriteria integreren in het programma « groenten en fruit » op school
33. De opportuniteit onderzoeken om een marktcentrale te creëren van duurzame voedingsmiddelen voor de overheidsdiensten
34. Een progressief referentiekader inzake duurzaamheid vastleggen voor sommige sectoren met betrekking tot voeding
35. Het « merk » duurzaamheid voor de kantines testen
36. De kennis omtrent en de middelen voor het opstellen van duurzame overheidsopdrachten verbeteren ten aanzien van de overheidsinstellingen, scholen, zorgcentra en rusthuizen
37. Begeleidingsprogramma's met het oog op DV voor de sectoren die ernaar vragen, zoals dit reeds bestaat voor de grootkeukens
38. De elementen noodzakelijk om één (meerdere) voorbeeld/demonstratie keuken(s) in te richten identificeren
39. De intra en peri-urbane landbouw in de academische sector: betrokkenheid, thematische werkgroepen, onderzoek-actie en integratie in de universitaire opleiding
40. Het oprichten van een financieringsprogramma « Living labs in Brussels » om het onderzoek en de ontwikkeling van de duurzame voeding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan te moedigen en te steunen
41. Een basismodule in DV
42. De specificiteiten van DV (vervolg fiche 41) integreren in de bestaande opleidingen voor de werkzoekenden in de voedingsgerelateerde beroepen.
43. De specificiteiten van DV (vervolg van de AF 41) integreren in de opleidingen voor de middenstand bestemd voor de werknemers en bedrijven uit de sector van de voedingsgerelateerde beroepen.
44. Basismodule in Duurzame Voeding (DV): Opstarten van opleidingen bestemd voor het onderwijzend personeel en de opleiders
45. Het aantal opleidingen vermeerderen + alle opleidingen m.b.t. UL (Urbane landbouw) verenigen om een gemeenschappelijk programma te definiëren.
46. De opportuniteit bestuderen om een pilootopleiding in ondernemersschap in UL te lanceren.
47. Beroep doen op aangepast werk aanmoedigen m.b.t. de verwerking en toelevering van duurzame voedingsmiddelen in het BHG.
48. De manier waarop de meerkost van de overgang naar duurzame voeding in de grootkeukens en de Horeca kan beperkt worden bestuderen en erover communiceren
49. Informatiesessies en basis/oriëntatie-opleidingen voor de beroepen in de sectoren van de duurzame voeding.
50. De actoren van de verenigingen die instaan voor voedselgiften (in Duurzame Voeding) vormen om zo de giften te vergemakkelijken.
51. Opleiding van opvoeders opleiders-maatschappelijk werkers in opvoeding tot de duurzame voeding.

5.2. STANDPUNT VAN DE SOCIALE PARTNERS

De sociale partners die betrokken zijn bij de sturing van de as Duurzaam bouwen

In februari 2014, benadrukt het opvolgingscomité van de as “duurzaam bouwen” unaniem het belang van deze aanpak, en vraagt dat de aangevatte dynamiek zou worden voortgezet en versterkt.

De leden van het opvolgingscomité stipten drie positieve punten aan.

In de eerste plaats bracht deze benadering verschillende actoren samen, en heeft ze geleid tot een **heuse collectieve dynamiek** die vaste vorm kreeg door de ontwikkeling en de versterking van samenwerkingen en partnerschappen tussen de actoren uit verschillende hoek. Deze dynamiek vertaalde zich dus in een krachtenbundeling van publieke en privéactoren die verschillende bevoegdheden bekleden, met het doel te voldoen aan een gemeenschappelijke en ambitieuze uitdaging: de sector helpen voldoen aan de stijgende vraag tot verbetering van de energieprestaties en tot beperking van de milieu-impact van de gebouwen.

Ten tweede konden, via de bottom up-benadering, de publieke middelen worden aangewend om tegemoet te komen aan de **behoeften van de ondernemingen en de werknemers** uit de sector. De ondernomen acties zijn pragmatisch en zijn bedoeld om te voldoen aan de behoeften van de actoren op het terrein.

Ten derde maakte de animatiemethode het mogelijk de actoren die betrokken waren bij de uitvoering van de acties te **responsabiliseren**. Door regelmatig opvolgingswerkgroepen te organiseren en samen te zitten met de actoren kon de efficiëntie en de relevantie van de acties worden verhoogd. De actoren waren hierdoor ook op de hoogte van de evolutie van de acties.

Het opvolgingscomité benadrukt dat de aangevatte transitiedynamiek moet worden voortgezet: alleen zo kunnen resultaten worden bereikt en kan er een structureel effect zijn voor de sector. Het opvolgingscomité vraagt ook een versterking van de acties die meer bepaald betrekking hebben op de ontwikkeling van de economische activiteit en de werkgelegenheid in Brussel. Het wijst er ook op dat het belangrijk is dat de kleine ondernemingen worden bereikt via proactieve acties die zijn afgestemd op hun specifieke kenmerken.

Het opvolgingscomité acht het overigens nodig de participatiemethode te verbeteren, om deze aanpak binnen ieders bereik te brengen. Dit houdt in het bijzonder in dat een specifieke begeleiding wordt voorzien voor de kleine structuren, en dat erop wordt toegezien dat er een evenwicht is tussen de actoren. Het opvolgingscomité benadrukt ook dat het belangrijk is de middelen te concentreren op de bestaande publieke instrumenten, desnoods door ze te ontwikkelen of te heroriënteren naargelang van de prioriteiten. Tot slot wil het comité de coördinatie en de coherentie van de acties van de Alliantie met de andere gewestelijke beleidslijnen versterken.

De sociale partners die betrokken zijn bij de sturing van de as Water

Het opvolgingscomité staat positief tegenover de participatieve “bottom-up”-benadering (waarin het belangrijk is dat bedenktijd wordt uitgetrokken), en is tevreden dat dit mogelijk was in een sector waarin innovatie en diversiteit van de actoren sleutelelementen zijn. Het opvolgingscomité benadrukt het belang van een benadering die rekening houdt met de natuurlijke watercyclus en de noodzaak van gestructureerde interacties tussen de werkzaamheden van het Grijs netwerk en het Blauw+-netwerk.

Het anderhalve jaar van uitvoering bevestigt het potentieel van nieuwe banen, het belang van de markten in de sector en de opmerkelijke belangstelling van alle actoren voor de ontwikkeling van deze sector. Daarom acht het opvolgingscomité het aangewezen door te gaan met de bewustmaking en de begeleiding van de ondernemingen, om de drempels die de toegang tot de watermarkt belemmeren, weg te nemen.

Het opvolgingscomité beveelt ook aan dat een bijzondere aandacht uitgaat naar opleidingen en onderwijs, om de Brusselaars in staat te stellen voldoende bekwaamheden te verwerven om de banen te kunnen uitoefenen die in deze nieuwe markten zullen worden gecreëerd.

De sociale partners die betrokken zijn bij de sturing van de as Grond- en afvalstoffen

Het Opvolgingscomité waardeert de meerwaarde die het ontwikkelde proces kan bieden, en ziet potentiële vorderingen voor 4 stromen: bouw- en afbraakafval, afval van elektrische en elektronische apparaten, groot huisvuil en biologisch afval. Het opvolgingscomité benadrukt dat coherentie tussen de verschillende acties per stroom belangrijk is. Het zou nuttig zijn deze analyse te versterken en te coördineren om beter de prioriteiten van de acties te kunnen bepalen.

Het Opvolgingscomité vraagt zich af welke modaliteiten moeten worden ingevoerd opdat alle actoren van de sector (vooral de openbare entiteiten) meer betrokkenheid zouden vertonen bij het proces.

Het Opvolgingscomité neemt akte van het feit dat het om een iteratief proces zou gaan. De toebedeelde tijd volstaat op dit moment niet opdat het proces zich volledig zou kunnen onvouwen. Het opvolgingscomité vraagt bijgevolg dat het initiatief zou worden voortgezet of verlengd, opdat iedereen zou kunnen meewerken en nieuwe opportuniteiten zouden kunnen ontstaan om de strategie

aan te vullen met nieuwe acties. In dit opzicht zou het zinvol zijn structurelere interacties tussen de verschillende assen in te voeren, ook in de toekomstige ontwikkelingen.

De sociale partners die betrokken zijn bij de sturing van de as Duurzame voeding

Het Opgvolgingscomité bevestigt dat het belangrijk is voor de sector dat in het voedingsaanbod wordt gekozen voor meer duurzaamheid. Dit blijkt uit een belangrijke mobilisatie van de sector in de fase van uitwerking en aansluiting van de actoren bij het proces. Door het handvest te ondertekenen, verklaren de actoren zich akkoord met het proces en met de nagestreefde doelstellingen. De meeste van de 50 geïdentificeerde acties werden opgestart. Het opvolgingscomité betreurt dat bepaalde acties die betrekking hebben op openbare opdrachten en onverkochte voedingsmiddelen vertraging hebben opgelopen.

Het opvolgingscomité vindt het voorbarig een uitspraak te doen over de resultaten van een opkomend proces dat zijn vruchten zal afwerpen op langere termijn. Daarom vraagt het opvolgingscomité dat het aangevatte proces zou worden voortgezet, minstens over een periode die het mogelijk maakt dat de acties een effect hebben. Het opvolgingscomité zal erop toezien dat de impact op de werkgelegenheid duidelijk omschreven is, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen wat te maken heeft met de aanpassing aan de vraag en wat te maken heeft met de creatie van nieuwe banen en nieuwe activiteiten. Het Opgvolgingscomité vraagt ook de betrokkenheid van andere belangrijke actoren, zoals die uit het onderwijs. Door hun betrokkenheid kunnen nieuwe referentiesystemen duurzaam worden opgenomen, en kunnen de ondernemingen de gezochte bekwaamheden vinden in de nieuwe generaties van Brusselse werknemers. Ook zou de participatie van de actoren uit de bedrijfswereld versterkt moeten worden.

5.3. LIJST VAN DE GEÏNTERVIEWDE ACTOREN

Om de standpunten die tijdens de ateliers werden geuit aan te vullen, hebben BDO en Leefmilieu Brussel volgende actoren geïnterviewd tussen oktober 2014 en februari 2015.

Instelling	Voornaam	Naam
Actiris	Séverine	Intini
Baticrea	Barbara	De Radiguès
BDU	Arlette	Verkruyssen
BECI	Laurie	Verheyen
BXL-Formation	Olivia	Ptito
CCB-C	Charline	Boyer
CCB-C	Céline	De Schryver
CDR Construction	Philippe	Vanginderdeuren
CF2000	Bernard	Goffinet
Citydev	Philippe	Antoine
COMEOS	Charles	Petit
Commune de Molenbeek	Xavier	Guilmin
CPAS Berchem	Pauline	Denissel
CPAS de Bruxelles	Esteban	Jaime
Début des Haricots	Antoine	Sterling
FEGE-COBEREC	Marie	Van Breusegem
FEVIA	An	Nachtergaele
HoReCa Be Pro	Véronique	Demont
Hydrobru	Yves	Bourdeau
Impulse	Patricia	Foscolo
Iris TL	David	Robert
IrisTech+	Gisèle	Lamboray
Lateral Thinking Factory	Michael	Moradiellos
Little Food	Raphael	Dupriez
MAD	Alexandra	Lambert
Pour la solidarité	Denis	Stokkink
Ressources	Virginie	Detienne
Rotor	Lionel	Billet
SBGE	Olivier	Christophe
SRIB	Serge	Villain
Steygers & Co	Isabelle	Farcy
UNIZO	Anton	Van Assche
Urban Farm Company	Jean-Patrick	Scheepers
VDAB	Sana	Chaoui

5.4. EVALUATIERAPPORT VAN DE ACTIEPLANNEN

Volgend rapport werd door het consortium Ecores-Greenloop-Lateral Thinking Factory geproduceert tussen januari en april 2015, in opdracht van Leefmilieu Brussel.